

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101007/B/2014/3780964237

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA A JEJ ÚLOHA
V BANKOVNÍCTVE PO ROKU 1990

Bakalárska práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA A JEJ ÚLOHA
V BANKOVNÍCTVE PO ROKU 1990

Bakalárska práca

Študijný program: Financie, bankovníctvo a investovanie

Študijný odbor: 6271 Financie, bankovníctvo a investovanie

Školiace pracovisko: Katedra bankovníctva a medzinárodných financií

Vedúci záverečnej práce: Ing. Marián Adamík

Bratislava 2014

Veronika Kuťková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum: 21.5.2014

.....

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať Ing. Mariánovi Adamíkovi za odbornú pomoc a rady, ktoré mi pomáhali pri písaní tejto bakalárskej práce.

ABSTRAKT

KUŤKOVÁ, Veronika: *Národná banka Slovenska a jej úloha v bankovníctve po roku 1990.* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra bankovníctva a medzinárodných financií. – Ing. Marián Adamík. – Bratislava: NHF EU, 2014, 39s.

Cieľom záverečnej práce je charakterizovať úlohy Národnej banky Slovenska v bankovníctve po roku 1990, najmä výkon menovej politiky a bankového dohľadu. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 6 grafov, 4 tabuľky a 3 prílohy. Prvá kapitola sa najskôr venuje teoretickému vymedzeniu základných pojmov ako bankový systém či nástroje menovej politiky centrálnych bánk a ďalej sme v nej stručne charakterizovali historický vývoj štruktúr Národnej banky Slovenska a významných udalostí v rámci jej pôsobenia. V ďalšej časti sa charakterizuje cieľ práce a metodika práce. Záverečná kapitola sa zaoberá výsledkami práce. Analýzou pôsobenia NBS sme zistili, že jej činnosť možno z hľadiska výkonu menovej politiky rozdeliť do troch období – obdobie od roku 1993 po rok 1999, kedy vykonávala kvantitatívne riadenie menovej politiky, obdobie od roku 2000 po rok 2008, kedy prešla na kvalitatívne riadenie menovej politiky a harmonizovala jej nástroje s nástrojmi Európskej centrálnej banky a obdobie od roku 2009 po súčasnosť, kedy po vstupe do eurozóny je NBS už len vykonávateľom menovej politiky eurozóny.

Kľúčové slová:

Národná banka Slovenska, menová politika, úrokové sadzby, eurozóna, Európska centrálna banka, Eurosystém

ABSTRACT

KUŤKOVÁ, Veronika: *The National Bank of Slovakia and its role in the banking sector after 1990*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Banking and International Finance. – Ing. Marián Adamík. – Bratislava: NHF EU, 2014, 39p.

The aim of this bachelor thesis is to characterise the role of the National Bank of Slovakia in the banking sector after 1990, with a focus on monetary policy and banking supervision. The thesis is divided into three chapters. It contains 6 graphs, 4 tables and 3 annexes. The first chapter theoretically describes the basic concepts such as the banking system or instruments of monetary policy of central banks and later in the first chapter, we briefly characterised historical development of the structures of the National Bank of Slovakia and important historical events during its operation. In the next part, the objectives of the thesis and its methodics are characterised. The final chapter deals with the outcomes of the thesis. With an analysis of the operation of the National Bank of Slovakia, we found out that its activities considering monetary policy can be divided into three periods – 1993 to 1999 when the national bank used quantitative management of monetary policy, 2000 to 2008 when it used qualitative management of monetary policy and harmonized its instruments with the instruments of the European Central Bank and a period from 2009 to present when, after entering the Eurozone, NBS is only an administrator of the monetary policy of Eurozone.

Key words:

The National Bank of Slovakia, monetary policy, interest rates, Eurozone, European Central Bank, Eurosystem

OBSAH

Úvod.....	10
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	12
1.1 Bankové systémy	12
1.1.1 Postavenie centrálnej banky v dvojstupňovom bankovom systéme	13
1.2 Nástroje menovej politiky centrálnych bánk.....	15
1.2.1 Priame nástroje menovej politiky	16
1.2.2 Nepriame nástroje menovej politiky	16
1.3 Historický vývoj štruktúr Národnej banky Slovenska a významných udalostí v rámci jej pôsobenia.....	18
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	24
2.1 Cieľ práce	24
2.2 Metodika práce a metódy skúmania.....	25
3 Výsledky práce a diskusia.....	26
3.1 Pôsobenie NBS v rokoch 1993 – 1999	26
3.1.1 Menová politika NBS.....	26
3.1.2 Vybrané oblasti bankového dohľadu NBS	31
3.2 Pôsobenie NBS v rokoch 2000 – 2008	32
3.2.1 Menová politika NBS.....	32
3.2.2 Vplyv kľúčových úrokových sadzieb NBS na vybrané úrokové sadzby.....	37
3.2.3 Vybrané oblasti bankového dohľadu NBS	38
3.3 Pôsobenie NBS v rokoch 2009 – 2014	39
3.3.1 Porovnanie menovej politiky NBS a ECB.....	40
3.3.2 Národná banka Slovenska ako vykonávateľ menovej politiky Eurosystému....	42

3.3.2.1 Vývoj štruktúry slovenských akceptovateľných aktív používaných pri vykonávaní menových operácií Eurosystemu Národnou bankou Slovenska.....	44
--	----

Záver	46
--------------------	-----------

Zoznam použitej literatúry	49
---	-----------

Prílohy	53
----------------------	-----------

Úvod

Koncom roku 1989 skončila na území Slovenskej republiky éra centrálne riadeného hospodárstva. Hneď od nasledujúceho roku stála pred vedúcimi predstaviteľmi štátu, vtedy ešte Česko-slovenskej federatívnej republiky, neľahká úloha – vybudovať funkčné piliere štátu založeného na trhovej ekonomike. Veľmi dôležitým znakom takejto ekonomiky je existencia nezávislej centrálnej banky, ktorej výkon a funkcie sú oddelené od výkonu a funkcií ostatných – komerčných bánk v krajine. Takýto systém usporiadania bankovníctva sa nazýva dvojstupňový bankový systém a v našich podmienkach sa prechod naň začal postupne realizovať práve po novembri 1989. Funkcie centrálnej banky začala plniť Štátna banka československá a okolo nej sa postupne začala vytvárať sieť nezávisle fungujúcich komerčných bánk, ktorých podnikanie bolo vykonávané za účelom dosiahnutia zisku.

1. januára 1993 súčasne so vznikom samostatnej Slovenskej republiky vzniká aj samostatná centrálna banka Slovenska – Národná banka Slovenska. Sformovanie vlastnej centrálnej banky, ktorá vykonáva menovú politiku nezávisle, bolo dôležitým znakom toho, že Slovensko sa chce pripodobniť krajinám s vyspelou trhovou ekonomikou.

Cieľom tejto práce je analyzovať pôsobenie Národnej banky Slovenska v bankovníctve počas vyše dvadsaťročnej histórie jej existencie. Nakoľko úlohy NBS boli značne rozmanité a všetky by sa v tejto práci nedali obsiahnuť, zamerali sme sa najmä na výkon menovej politiky, konkrétnejšie hlavne na úrokové sadzby, ktoré Národná banka Slovenska vyhlasovala a ktorých nielen výška, ale aj štruktúra sa počas jednotlivých období menila. Analyzovali sme aj vybrané oblasti bankového dohľadu v rokoch 1993 až 2008 a taktiež sme porovnali nástroje menovej politiky NBS a Európskej centrálnej banky po tom, čo Slovensko v roku 2009 prijalo euro a stalo sa tak v poradí 16. krajinou eurozóny. Tento rok bol významným míľnikom v histórii NBS, nakoľko stratila právomoci v rámci určovania vlastnej menovej politiky a stala sa vykonávateľom jednotnej menovej politiky, ktorú určuje Európska centrálna banka pre celú eurozónu. Preto sme v záverečnej podkapitole práce, venovanej práve obdobiu od roku 2009 po súčasnosť, v krátkosti rozoberali aj úrokové sadzby vyhlasované Európskou centrálnou bankou.

Výsledky práce teda objasnia hlavné rozdiely medzi jednotlivými obdobiami výkonu menovej politiky NBS, a to medzi obdobím kvantitatívneho riadenia menovej

politiky v rokoch 1993 až 1999, obdobím kvalitatívneho riadenia menovej politiky, ktoré NBS vykonávala v rokoch 2000 až 2008 a obdobím od roku 2009, kedy NBS stratila právomoci vo výkone vlastnej menovej politiky.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Bankové systémy

Bankový systém je súčasťou finančného systému. Nakoľko výrazne ovplyvňuje aktivity ekonomických subjektov, možno ho považovať za najvýznamnejšiu časť finančného systému. Definujeme ho ako „systém vzťahov, inštitúcií a pravidiel medzi bankovými a nebankovými subjektmi v ekonomike“¹. Hlavnou úlohou bankového systému je finančné sprostredkovanie, a to konkrétne medzi subjektmi, ktoré majú dočasne voľné zdroje a takými subjektmi, ktoré ich majú nedostatok. Bankový sektor je významný z toho dôvodu, že väčšina peňažných prostriedkov je sústredená v komerčných bankách. Zabezpečuje teda financovanie ekonomiky.

„Bankový systém tvorí spravidla centrálna banka a sieť komerčných bánk, ako aj súhrn inštitúcií a vzťahov v daných inštitúciách, medzi nimi navzájom, ale aj ich vzťahy k ďalším subjektom, k domácnostiam, firmám, štátu a k zahraničiu.“² Podľa existencie oddelenia centrálnej banky od komerčných bánk rozlišujeme jednotupňový a dvojtupňový bankový systém.

Jednotupňový bankový systém vznikol na začiatku vývoje bankovníctva a je typický pre iné než trhové podmienky, často spojené s centrálnym plánovaním. V našich podmienkach existoval do roku 1989. Vyznačuje sa tým, že jedna inštitúcia vykonáva zároveň funkcie centrálnej banky, ako aj funkcie komerčných bánk. Nakoľko funguje v netrhových podmienkach, tak aj obe tieto funkcie vykonáva zväčša iba formálne, pretože je podriadená centrálnemu plánovaniu. V jednotupňovom systéme môžu v ekonomike existovať aj viaceré banky, avšak všetky sú podriadené danej najvyššej inštitúcii. Tieto banky nepredstavujú samostatné jednotky – samostatné komerčné banky, ide len o to, aby sa činnosti rozdelili vzhľadom na to, akým smerom sa daná jednotka primárne orientuje – napríklad na oblasť bytovej výstavby, zahraničného obchodu či poľnohospodárstva. V tomto systéme teda nemôžeme hovoriť o výkone funkcií centrálnej banky či komerčných

¹ TKÁČOVÁ, D. a kol. 2009. *Finančné trhy a bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 106. ISBN 978-80-89401-01-7.

² HORVÁTOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 5. ISBN 978-80-89401-03-1.

bánk, pretože tieto inštitúcie majú v netrhových podmienkach len pasívne postavenie, bez možnosti ovplyvňovania finančných tokov.

Dvojstupňový bankový systém je v súčasnosti štandardným systémom. Súvisí s rozvojom trhovej ekonomiky, dokonca sa dá povedať, že tento rozvoj podmieňuje. V našich podmienkach sa uplatňuje od roku 1990, kedy vstúpil do platnosti zákon č. 158/1989 Zb. o bankách, ktorý bol základom pre vznik a rozvoj dvojstupňovej bankovej sústavy. Dvojstupňový bankový systém je založený na princípe oddelenia výkonu funkcií centrálnej banky a komerčných bánk. Je teda tvorený centrálnou bankou, ktorá predstavuje makroekonomické menové centrum a oddelenou sieťou komerčných či ostatných bánk. Komerčné banky sú podnikateľské subjekty zamerané na dosahovanie zisku. Najčastejšie sa charakterizujú ako „sprostredkovateľ presunu dočasne uvoľneného kapitálu v ekonomike od tých subjektov, ktoré majú dočasný prebytok kapitálu k tým subjektom, ktoré majú nedostatok kapitálu“³. Naproti tomu, centrálna banka nie je zameraná na dosahovanie zisku, ale najčastejšie na stabilitu bankového systému a meny. Centrálna banka teda nevykonáva činnosti, ktoré spadajú do pôsobenia komerčných bánk – predovšetkým neúveruje podnikateľský sektor a neriadi činnosť komerčných bánk.⁴ Dvojstupňový bankový systém je používaný vo väčšine vyspelých krajín, pretože v porovnaní s jednoduchým systémom so sebou prináša mnohé výhody – efektívnejšie dokáže zabezpečiť stabilitu meny a tiež stabilitu komerčných bánk, podporuje vznik a používanie finančných nástrojov, aktívne využívanie finančného trhu a tiež čo najefektívnejšie využitie dočasne voľných finančných prostriedkov.

1.1.1 Postavenie centrálnej banky v dvojstupňovom bankovom systéme

Centrálna banka je makroekonomickým menovým centrom. V súvislosti s jej postavením je dôležité, aby mala definovaný cieľ. Cieľ centrálnej banky môže byť vyjadrený rôzne – napríklad cenová stabilita, podpora ekonomického rastu, stabilná platobná bilancia a podobne. Aj keď cieľom centrálnej banky nie je dosahovanie zisku, pri svojich činnostiach ho môže dosiahnuť, ak príjmy prevyšujú výdavky. Takéto prebytky hospodárenia centrálnych bánk sú potom príjmom štátneho rozpočtu danej krajiny.

³ HORVÁTOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 7. ISBN 978-80-89401-03-1.

⁴ Spracované podľa: REVENDA, Z. 2011. *Centrální bankovníctví*. Praha : Management Press, 2011. s. 19. ISBN 978-80-7261-230-7.

Centrálna banka má vo všeobecnosti tieto základné funkcie:⁵

1. Je vrcholným subjektom menovej politiky.
2. Je bankou bánk, čo znamená, že stanovuje pravidlá na podnikanie bánk, následne kontroluje ich dodržiavanie – vykonáva teda nad nimi dohľad. Je zároveň veriteľom poslednej inštalácie, čo znamená, že ak sa komerčná banka dostane do problémov a už jej nemá kto poskytnúť finančnú pomoc, centrálna banka tak urobí a poskytne jej úver.
3. Emituje do národného peňažného obehu bankovky a mince.
4. Je bankou štátu – v menových otázkach je agentom štátu, napríklad spravuje štátny dlh.
5. Zastupuje štát v medzinárodných finančných a menových inštitúciách.
6. Koordinuje platobný systém a zabezpečuje tak jeho hladký chod.
7. Spravuje devízové rezervy a zabezpečuje stabilitu devízového kurzu krajiny.

Centrálna banka má v bankovom systéme svoje osobitné postavenie. Toto postavenie je ovplyvňované mierou jej nezávislosti. Ak chce centrálna banka dosiahnuť svoje ciele, musia byť jej rozhodnutie nezávislé od iných subjektov. V rámci nezávislosti rozlišujeme:⁶

- *inštitucionálnu nezávislosť* – znamená nezávislosť centrálnej banky od vlády či parlamentu pri prijímaní rozhodnutí ohľadom menovej politiky,
- *funkčnú nezávislosť* – znamená, že centrálna banka si má v rámci svojej menovej politiky stanovovať reálne, dosiahnuteľné ciele,
- *finančnú nezávislosť* – centrálna banka hospodári s vlastnými prostriedkami, má svoj vlastný rozpočet a nie je teda finančne závislá od iných subjektov (čo by mohlo poškodiť jej celkovú nezávislosť),
- *personálnu nezávislosť* – ide tu o dĺžku funkčného obdobia členov rozhodovacích orgánov centrálnej banky, resp. o možnosť ich znovuzvolenia a pod..

⁵ Spracované podľa: TKÁČOVÁ, D. a kol. 2009. *Finančné trhy a bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 117. ISBN 978-80-89401-01-7 a HORVÁTOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 26. ISBN 978-80-89401-03-1.

⁶ Spracované podľa: TKÁČOVÁ, D. a kol. 2009. *Finančné trhy a bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 118. ISBN 978-80-89401-01-7.

1.2 Nástroje menovej politiky centrálnych bánk

„Menová politika je činnosť, prostredníctvom ktorej sa menová autorita danej krajiny snaží splniť svoje ciele v oblasti peňažného obehu.“⁷ Tieto ciele môžu byť definované rôzne, v závislosti od situácie, v akej sa práve ekonomika danej krajiny nachádza a problémov, ktoré treba riešiť. Môže ísť napríklad o cenovú stabilitu, stabilitu výmenného kurzu, vyrovnanosť platobnej bilancie či hospodársky rast. Pri formulovaní cieľov si menová autorita, teda centrálna banka, musí všímať, či spĺňajú tri základné kritériá a to merateľnosť, dosiahnuteľnosť a príbuznosť s cieľmi na vyššej úrovni.

Centrálne banky v jednotlivých krajinách teda používajú rozličné nástroje menovej politiky. Ich výber závisí najmä od stupňa rozvinutosti ekonomiky danej krajiny. Nástroje menovej politiky môžeme členiť z viacerých hľadísk:⁸

1. Z **časového hľadiska** rozlišujeme:
 - a) *dlhodobé nástroje* – pôsobia strednodobo až dlhodobo, čiže v horizonte viac ako 1 rok,
 - b) *krátkodobé nástroje* – pôsobia v krátkodobom časovom horizonte – maximálne 1 rok.
2. Podľa **rýchlosti pôsobenia** rozlišujeme:
 - a) *operatívne nástroje* – pôsobia na bankový sektor okamžite,
 - b) *nástroje s poskytnutím určitého času* potrebného na adaptáciu bánk.
3. Podľa **spôsobu pôsobenia na bankový sektor** rozlišujeme:
 - a) *direktívne* (administratívne) – priame nástroje, banky ich musia dodržiavať,
 - b) *trhovo kompatibilné* – nepriame nástroje. Keďže pôsobia nepriamo, banky sa môžu ich pôsobeniu aj vyhnúť.
4. Podľa **stupňa naliehavosti** rozlišujeme:
 - a) *bežné nástroje* – sú obvykle používané centrálnou bankou,
 - b) *mimoriadne nástroje* – sú využívané centrálnou bankou len sporadicky, v prípade mimoriadnych udalostí v ekonomike.

Najčastejší spôsob rozlišovania nástrojov menovej politiky je ich rozdelenie z hľadiska dopadu na bankový systém, a to na priame a nepriame.

⁷ KOTLEBOVÁ, J. – SOBEK, O. 2007. *Menová politika – stratégie, inštitúcie a nástroje*. Bratislava : IURA Edition, 2007. s. 87. ISBN 978-80-8078-092-0.

⁸ Spracované podľa: HORVÁTOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 42. ISBN 978-80-89401-03-1.

1.2.1 Priame nástroje menovej politiky

Základnou črtou priamych nástrojov je ich adresnosť a tiež selektívnosť. Komerčné banky ich preto vnímajú ako obmedzovanie samostatnosti v rozhodovaní. V podmienkach rozvinutej trhovej ekonomiky sa používajú len zriedkavo a na krátky čas, aj napriek tomu, že sú účinnejšie ako nepriame nástroje. Patria sem:

1. **Pravidlá likvidity.** „Predstavujú stanovenie záväznej štruktúry aktív a pasív komerčnej banky.“⁹ Centrálna banka ich využíva, aby zabezpečila, že komerčná banka bude mať kedykoľvek dostatok likvidity na to, aby vyplatila klientom vklady na požiadanie.

2. **Úverové a úrokové limity a stropy.** Centrálna banka stanoví objem úverov, ktorý sa môže poskytnúť klientom. Čo sa týka úrokov, tu centrálna banka stanovuje buď maximálnu úrokovú sadzbu, za ktorú môže banka požičať klientom alebo naopak minimálnu úrokovú sadzbu pri prijatých vkladoch.

3. **Povinné vklady.** „Centrálna banka stanovuje objem finančných prostriedkov, ktoré musia komerčné banky vkladať na účet v centrálnej banke, resp. ich násobok.“¹⁰ Ich zvýšením sa priamo odčerpáva likvidita komerčných bánk.

4. **Odporúčania, výzvy a dohody.** Odporúčania sú všeobecné prania centrálnej banky, ktoré nemajú písomnú podobu. Fungujú v podmienkach, kedy majú komerčné banky s centrálnou bankou dobrý vzťah. Výzvy sú už dôraznejšie než odporúčania (aj keď nemusia mať písomnú podobu). Dohody môžu predstavovať aj písomnú formu dohôd medzi bankami.

1.2.2 Nepriame nástroje menovej politiky

Nepriame nástroje sú vlastné trhovej ekonomike. Pôsobia rovnako na všetky subjekty. S postupným rozvojom ekonomiky sa čoraz viac využívajú na úkor priamych nástrojov. Patria sem:

1. **Operácie na voľnom trhu.** Patria k najčastejšie používaným nástrojom menovej politiky. Ide tu o nákup a predaj cenných papierov, najčastejšie štátnych (prípadne iných s vysokou likviditou a kvalitou) centrálnou bankou komerčným bankám. Centrálna

⁹ TKÁČOVÁ, D. a kol. 2009. *Finančné trhy a bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 119. ISBN 978-80-89401-01-7.

¹⁰ KOTLEBOVÁ, J. – SOBEK, O. 2007. *Menová politika – stratégie, inštitúcie a nástroje*. Bratislava : IURA Edition, 2007. s. 163. ISBN 978-80-8078-092-0.

banky takto ovplyvňujú množstvo peňazí v obehu (menovú bázu) – pri nákupe sa zvyšujú rezervy komerčných bánk a teda aj ponuka peňazí a naopak pri predaji sa ponuka peňazí znižuje. Rozoznávame tri druhy operácií na voľnom trhu:

- priame operácie – ide tu o priamy, jednosmerný nákup alebo predaj cenných papierov medzi centrálnou bankou a komerčnými bankami. Na menovú bázu majú trvalý vplyv.
- repo operácie – ide o predaj cenných papierov centrálnou bankou spojený s ich neskorším spätným odkupom. Pri reverzných repo operáciách je poradie opačné – centrálna banka najprv cenné papiere nakúpi a neskôr ich komerčným bankám späť predá.¹¹ Pri repo operáciách je vplyv na menovú bázu len dočasný, pretože centrálna banka neskôr cenné papiere odkúpi alebo predá.
- switch operácie – výmena cenných papierov za rovnaké cenné papiere rovnakého objemu, ale s rozdielnou lehotou splatnosti. Switch operácie nemajú žiadny vplyv na menovú bázu, pretože centrálna banka do svojej bilancie nenakúpila, ani nepredala žiadne cenné papiere, iba zmenila štruktúru ich splatnosti.

2. **Diskontné nástroje.** Ich základom je diskontná sadzba, čiže sadzba, za ktorú centrálna banka poskytne komerčným bankám úver. V tomto prípade ide o tzv. diskontné úvery. V súčasnosti sa už diskontná sadzba veľmi nevyužíva. V minulosti do tejto skupiny nástrojov patrili napríklad aj lombardný úver („úver poskytovaný centrálnou bankou pre komerčné banky na záloh cenných papierov za lombardnú sadzbu“¹²) či reeskontný úver (centrálna banka nakupuje od komerčných bánk už eskontované zmenky).

3. **Devízové intervencie.** Centrálna banka ich využíva na reguláciu devízového kurzu. Pri priamych devízových intervenciách priamo nakúpi či predá domácu menu za cudziu menu. Ak centrálna banka predáva zahraničnú menu za domácu menu, komerčným bankám poklesnú rezervy domácej meny. Ponuka zahraničnej meny na domácom trhu vzrastie, čím klesne jej cena a cena domácej meny zase naopak stúpne. Domáca mena teda posilňuje, jej devízový kurz sa zvyšuje. Pri nákupe zahraničnej meny sú efekty opačné. Nepriame devízové intervencie sa vykonávajú prostredníctvom zvýšenia či zníženia úrokovej miery alebo nákupu cenných papierov znejúcich v cudzej mene. Ak

¹¹ Spracované podľa: REVENDA, Z. 2011. *Centrální bankovníctví*. Praha : Management Press, 2011. s. 223. ISBN 978-80-7261-230-7.

¹² HORVÁTOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. s. 44. ISBN 978-80-89401-03-1.

centrálna banka zníži úrokovú mieru, domáca mena je menej atraktívna pre investorov a dopyt po nej klesá. Poklesne teda aj jej devízový kurz.

4. **Povinné minimálne rezervy.** Povinné minimálne rezervy musia komerčné banky držať na účtoch v centrálnej banke. Ich výška je stanovená percentom z objemu primárnych vkladov. Centrálna banka jednak určuje toto percento, a takisto aj vklady, z ktorých sa musia tvoriť. Ak zvýši počet vkladov podliehajúcich PMR, odčerpáva tým likviditu komerčným bankám a celková peňažná zásoba v ekonomike sa znižuje. Taký istý efekt má aj zvýšenie percenta, čiže sadzby povinných minimálnych rezerv. Ich zaradenie do nepriamych nástrojov menovej politiky nie je úplne jasné, vo väčšine literatúry môžeme nájsť, že sa nachádzajú skôr na rozhraní medzi priamymi a nepriamymi nástrojmi. Banky musia tieto rezervy vytvárať a pokiaľ tak nekonajú v predpísanej výške, platia sankcie centrálnej banke. Z tohto ohľadu ide o priamy nástroj. Ak sú však stanovené rovnaké sadzby aj základňa, tento nástroj dopadá rovnako na všetky komerčné banky a je teda skôr nepriamy.¹³

1.3 Historický vývoj štruktúr Národnej banky Slovenska a významných udalostí v rámci jej pôsobenia

Po tom, čo sa v júli 1992 rozhodlo o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, začali prípravy na vytvorenie centrálnej banky Slovenskej republiky. Vďaka tomu mohol byť 18. novembra 1992 prijatý zákon č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska ako o emisnej banke Slovenskej republiky. Národná banka Slovenska teda začala svoju činnosť 1. januára 1993 ako centrálna a emisná banka. Na jej čele stál Marián Tkáč, viceguvernér dočasne poverený jej riadením. 29. júla 1993 bol za historicky prvého guvernéra NBS vymenovaný Vladimír Masár.

Medzi prvé úlohy, ktoré musela NBS splniť, patrilo sformovanie základných funkčných útvarov, najmä:¹⁴

- útvaru emisnej agendy (emisia bankoviek, razba mincí a ich distribúcia, správa zásobného obeživa),

¹³ Spracované podľa: REVENDA, Z. 2011. *Centrální bankovníctví*. Praha : Management Press, 2011. s. 242. ISBN 978-80-7261-230-7.

¹⁴ Spracované podľa: NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Stručná história Národnej banky Slovenska*. [online]. s. 1. [cit. 2014-02-18]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_20_rokov/_materialy_media/media_historia.pdf>.

- útvaru menovej politiky (vypracúvanie menového programu a analýza jeho plnenia),
- útvaru bankových obchodov (peňažné operácie vo vzťahu ku komerčným bankám a orgánom sektora verejných financií),
- ekonomického útvaru (devízové operácie - najmä správa devízových rezerv, vlastná dlhová služba, ako aj dlhová služba vlády)
- útvar bankového dohľadu (udeľovanie licencií novovzniknutým komerčným bankám, stanovenie pravidiel obozretného podnikania a dohľad nad dodržiavaním podmienok licencie a stanovených pravidiel)
- útvar zahraničných vzťahov (úlohy spojené so vzťahmi medzi NBS a medzinárodnými finančnými a bankovými organizáciami),
- útvar zodpovedajúci za koordináciu a efektívnosť medzibankového platobného styku.

NBS musela tiež vytvoriť rôzne útvary, ktoré zabezpečovali vnútorné činnosti, ako napríklad právny, účtovný či personálny útvar a začala tiež prípravu na vydávanie odborného bankového časopisu BIATEC. *Inštitút menových a finančných štúdií* bol zriadený v NBS v roku 1994 a začal zabezpečovať výskum v oblasti menovej, bankovej a fiškálnej politiky. *Inštitút bankového vzdelávania* zameraný na zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov v oblasti slovenského bankového sektora, pôvodne založený v roku 1991, bol po vzniku NBS dobudovaný. Dobudovaný bol taktiež *Archív Národnej banky Slovenska*, ktorého počiatky siahajú až do roku 1951 a ktorý uschováva dokumenty o peňažných ústavoch na území Slovenska.

Za základný cieľ menovej politiky v prvých rokoch existencie si NBS stanovila zabezpečenie stability meny. Tá sa dosahovala prostredníctvom znižovania miery inflácie a tiež udržiavaním fixného výmenného kurzu slovenskej koruny v rámci fluktuálneho pásma $\pm 0,5$ %. Fixný kurzový režim znamenal, že kurz bol naviazaný na tzv. menový kôš. Tento menový kôš bol spočiatku päťzložkový (USD, DEM, ATS, GBP, FRF), aký sa používal ešte predtým v Štátnej banke československej. Hneď v roku 1994 sa však tento menový kôš zmenil na dvojzložkový, konkrétne ho tvorili 2 meny – 40 % USD a 60 % DEM, aby tak viac odrážal menovú štruktúru zahraničného obchodu Slovenska. „Približne 40 % zahraničnoobchodnej výmeny SR sa v začiatkoch existencie meny uskutočňovalo v americkom dolári a zvyšok v nemeckých markách, prípadne cez meny, ktoré boli na ňu

viac, či menej naviazané.“¹⁵ Taktiež fluktučné pásmo sa postupne zvýšilo na ± 7 %, t.j. kurz SKK sa mohol bez administratívnych zásahov NBS pohybovať v rozmedzí ± 7 % od centrálnej parity.

V roku 1994 sa uskutočnili ešte dve významné udalosti a to prechod platobného a účtovného systému pod NBS a vydanie prvých opatrení bankového dohľadu, kde NBS zrušila dovtedajšie opatrenia vydané ŠBČS a nahradila ich vlastnými opatreniami o kapitálovej primeranosti, úverovej angažovanosti, pravidlách likvidity a regulácii menových pozícií komerčných bánk.

Za dôležitú udalosť možno považovať etablovanie BRIBOR-u (BRatislava InterBank Offered Rate) v júli roku 1995. Bola to referenčná úroková sadzba, čiže priemer úrokových sadzieb, za ktoré si banky medzi sebou požičiavali krátkodobé zdroje v slovenských korunách. Finančný trh na Slovensku tak získal bázu, od ktorej bolo možné odvíjať všetky ďalšie finančné produkty. Pre NBS bol dôležitý kvôli svojej vypovedacej schopnosti o aktuálnej úrokovej situácii na finančnom trhu a tak mohla realizovať efektívne menové rozhodnutia.

V marci roku 1996 bol prijatý Zákon o ochrane vkladov, týkajúci sa fyzických osôb. Podľa neho bola náhrada za nedostupný vklad vo výške vkladu, maximálne však do výšky tridsaťnásobku (šesťdesiatnásobku pri stavebnej sporiteľni) priemernej mesačnej mzdy v SR zistenej za predchádzajúci kalendárny rok.

V auguste 1997 začal svoju činnosť Register bankových úverov a záruk. Register, ktorý vedie a spravuje NBS dodnes, poskytuje údaje o dlžníkoch bánk. Jeho vznik znamenal priblíženie sa viacerým vyspelým krajinám, v ktorých bol takýto prvok už roky rozšírený. Pomohol Slovensku zaradiť sa medzi krajiny, v ktorých takéto úverové registre centrálnych bánk znižovali možnosť poskytovať tzv. rizikové úvery a tak zvyšovali bezpečnosť podnikania v bankovej sfére.

Nakoľko sa už len ťažko udržiaval kurz slovenskej koruny vo fluktučnom pásme ± 7 %, keďže koruna sa stále pohybovala na jeho spodnej úrovni a snaha o udržanie kurzu v tomto pásme spôsobovala zlú situáciu v oblasti devízových rezerv, v októbri 1998 prijala Banková rada NBS dôležité rozhodnutie o zrušení fluktučného pásma slovenskej koruny.

¹⁵ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Stručná história Národnej banky Slovenska*. [online]. s. 7. [cit. 2014-02-20]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_20_rokov/_materialy_media/media_historia.pdf>.

Týmto rozhodnutím sa teda zaviedol plávajúci kurz koruny, tzv. floating. Zároveň zrušila viazanosť meny na menový kôš (60 % DEM, 40 % USD) a nahradila ju viazanosťou meny čisto na nemeckú marku. Tesne po oznámení o zrušení fluktuačného pásma sa koruna ustálila na úrovni okolo 13 % pod bývalou centrálnou paritou.

V roku 1999 vystriedal Vladimíra Masára na poste guvernéra Národnej banky Slovenska Marián Jusko.

S novým tisícročím prišli aj zmeny v menovej politike NBS. Dovtedajšie kvantitatívne riadenie menovej politiky, kedy sa vo väčšej miere najmä v prvých rokoch pôsobenia využívali aj priame nástroje menovej politiky ako napríklad úverové limity, vystriedalo kvalitatívne riadenie. Začali sa využívať trhové nástroje na ovplyvnenie medzibankového trhu a riadenie prostredníctvom stanovovania úrokových sadzieb. NBS sa tak snažila harmonizovať svoju menovú politiku v súlade so štandardmi Európskej centrálnej banky.

V roku 2001 sa zmenil hlavný cieľ NBS. Toto bolo spôsobené zameraním sa menovej politiky na vývoj inflácie a dovtedajší cieľ NBS – udržanie stability meny bol nahradený cieľom udržiavania cenovej stability, ktorý bol ukotvený aj v novele zákona o NBS. Táto novelizácia posilnila aj postavenie bankového dohľadu. Novelizovaná bola aj Ústava SR, v ktorej sa pevnejšie ukotvilo a zvýraznilo nezávislé postavenie NBS so samostatnou iniciatívou v oblasti legislatívy.

V roku 2003 začala NBS zabezpečovať prevádzku novej verzie SIPS (Slovak Interbank Payment System) – slovenského medzibankového platobného systému. Zároveň bolo ukončené poverenie Bankového a zúčtovacieho centra Slovenska, a.s., ktorý dovtedy zabezpečoval bezhotovostný platobný styk na území SR. SIPS až do roku 2009 spracovával všetky platby realizované medzi bankami na území Slovenska v slovenských korunách, čiže klientske aj medzibankové platby. Výsledky spracovania týchto platieb boli na konci dňa vyrovnávané na účtoch peňažných rezerv bánk vedených v NBS. V Slovenskej republike fungoval spoľahlivý medzibankový platobný systém, porovnateľný so špičkovými európskymi platobnými systémami. Bol tak základom pre efektívne uplatňovanie nástrojov menovej politiky, centrálna banka mohla rýchlo reagovať na aktuálnu situáciu v bankovom sektore.

1. mája 2004 sa Slovenská republika stala členom Európskej únie. V tento deň došlo k historicky najväčšiemu rozšíreniu EÚ, keď do nej pristúpilo až 10 štátov. Vstupom

Slovenska do EÚ sa Národná banka Slovenska začlenila do Európskeho systému centrálnych bánk. Guvernér NBS Marián Jusko sa tak stal členom Generálnej rady ECB.

Novým guvernérom NBS sa v roku 2005 stal Ivan Šramko. V tomto roku bol tiež vypracovaný a predstavený verejnosti Národný plán zavedenia eura v SR. Ako definitívny dátum prijatia eura bol stanovený 1. január 2009. Slovenská koruna následne v novembri vstúpila do Mechanizmu výmenných kurzov ERM II. „Centrálne parita koruny voči euru bola stanovená na úrovni 1 euro = 38,4550 Sk, pričom mohla využívať štandardné flukтуаčné pásmo $\pm 15\%$ okolo centrálnej parity.“¹⁶ Takéto flukтуаčné pásmo bolo pre jednotlivé meny v mechanizme ERM II štandardné. V súvislosti so vstupom do ERM II prešla NBS na režim inflačného cielenia a začala teda sledovať harmonizovaný index spotrebiteľských cien ako svoj inflačný cieľ.

„1. januára 2006 sa uskutočnila integrácia celého dohľadu nad finančným trhom v oblasti bankovníctva, kapitálového trhu, poisťovníctva a dôchodkového sporenia, ktorý vykonáva Národná banka Slovenska. V rámci integrácie dohľadu nad finančným trhom bol zo zákona zrušený Úrad pre finančný trh a jeho pôsobnosť komplexne prešla na Národnú banku Slovenska.“¹⁷ Dohľad je vykonávaný jednak na mieste a jednak na diaľku a jeho cieľom je prispieť k stabilite finančného trhu.

Centrálne parita koruny voči euru sa dvakrát zmenila, a tak sa v roku 2008 dostala na úroveň 30,126 Sk. V tomto roku konvergenčná správa Európskej komisie skonštatovala, že Slovensko spĺňa Maastrichtské kritériá, teda kritériá na prijatie eura. 8. júla 2008 tak bol stanovený konverzný kurz na úrovni 1 euro = 30,126 Sk, čo zodpovedalo vtedajšej centrálnej parite. Nič tak nebránilo tomu, aby Slovensko 1. januára 2009 prijalo euro a stalo sa tak v poradí 16. členom eurozóny. Guvernér ECB sa stal členom Rady guvernérov ECB, ktorá prijíma najdôležitejšie menovopolitické rozhodnutia v eurozóne.

1. januára 2009 sa tak začala úplne nová etapa menovej politiky NBS. Týmto dňom sa prakticky skončil výkon jej samostatnej menovej politiky a úlohou NBS je podieľať sa na spoločnej menovej politike, ktorú určuje Európska centrálna banka pre celú eurozónu.

¹⁶ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Stručná história Národnej banky Slovenska*. [online]. s. 31. [cit. 2014-02-21]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_20_rokov/_materialy_media/media_historia.pdf>.

¹⁷ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Dohľad nad finančným trhom*. [online]. [cit. 2014-02-21]. Dostupné na internete: <<http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom>>.

Primárnym cieľom tejto menovej politiky je udržanie cenovej stability. „Za tým účelom Národná banka Slovenska:

- a) podieľa sa na spoločnej menovej politike, ktorú určuje Európska centrálna banka pre eurozónu,
- b) vydáva eurobankovky a euromince podľa osobitných predpisov platných v eurozóne pre vydávanie eurobankoviek a euromincí,
- c) podporuje plynulé a hospodárne fungovanie platobných systémov, riadi, koordinuje a zabezpečuje peňažný obeh v rozsahu ustanovenom týmto zákonom a osobitnými predpismi,
- d) udržiava devízové rezervy, disponuje s nimi a uskutočňuje devízové operácie, pričom pri uskutočňovaní operácií v rámci Eurosystému postupuje podľa osobitných predpisov platných pre operácie Eurosystému,
- e) vykonáva ďalšie činnosti podľa tohto zákona a osobitných zákonov.“¹⁸

Od začiatku existencie NBS je jej najvyšším riadiacim orgánom Banková rada. V roku 1993 ju tvorili piati členovia - guvernér Vladimír Masár, dvaja viceguvernéri a dvaja ďalší členovia. V priebehu jednotlivých rokov existencie sa počet jej členov rôznil a v súčasnosti má štyroch členov – guvernéra Jozefa Makúcha, ktorý je guvernérom NBS od roku 2010, viceguvernéra Jána Tótha a dvoch ďalších – Štefana Králiku a Karla Mrvu. Funkčné obdobie jej členov je 5 rokov. Guvernéra a viceguvernérov vymenúva aj odvoláva prezident Slovenskej republiky na návrh vlády po tom, čo ich schválila Národná rada Slovenskej republiky. Dvoch ďalších členov Bankovej rady vymenúva a odvoláva vláda na návrh guvernéra NBS.

Súčasnú organizačnú štruktúru Národnej banky Slovenska možno nájsť v prílohe č.1.

¹⁸ Zákon č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov, § 2 ods. 1.

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

2.1 Cieľ práce

Ako vyplýva už zo samotného názvu práce, našim hlavným cieľom bolo analyzovať úlohy Národnej banky Slovenska v bankovníctve po roku 1990. Tento hlavný cieľ sme si rozdelili na čiastkové ciele, ktorými boli najmä:

- charakteristika základných pojmov, ktoré súvisia s výkonom centrálného bankovníctva ako takého a tiež s bankovými systémami vo všeobecnosti,
- stručné oboznámenie s významnými udalosťami, ktoré súviseli s výkonom funkcií Národnej banky Slovenska, najmä s výkonom menovej politiky či bankového dohľadu, ale aj s organizačnou štruktúrou, cieľmi či s výkonom devízovej politiky,
- na základe štúdia poznatkov o Národnej banke Slovenska rozdeliť obdobie od jej vzniku v roku 1993 po súčasnosť na menšie obdobia, aby sa tak zabezpečila prehľadnosť a logická štruktúra práce,
- charakterizovať základné znaky daných období so zameraním sa na menovú politiku, konkrétnejšie hlavne na úrokové sadzby vyhlasované Národnou bankou Slovenska a ich vývoj a v prvých dvoch obdobiach tiež na dohľad nad komerčnými bankami, ktorý NBS vykonáva,
- nakoľko sme štúdiom poznatkov o NBS zistili, že od roku 2009 už nevykonáva vlastnú menovú politiku, ale je vykonávateľom jednotnej menovej politiky Eurosystemu, stanovili sme si za cieľ tiež porovnanie menovej politiky NBS a Európskej centrálnej banky.

Práve posledné dva z čiastkových cieľov tvoria jadro nasledujúcej časti bakalárskej práce. V nej rozoberieme vývoj úrokových sadzieb s dôrazom na dôvody, kvôli ktorým pristupovala Národná banka Slovenska v jednotlivých obdobiach k ich zmenám vo výške, ako aj v štruktúre. Taktiež rozoberieme vývoj kapitálovej primeranosti slovenských bánk, keďže jej kontrola Národnou bankou Slovenska patrí k významným úlohám v rámci bankového dohľadu NBS. V záverečnej časti práce sa venujeme poslednému čiastkovému cieľu, uvedieme rozdiely medzi vybranými nástrojmi menovej politiky NBS a ECB a tiež rozoberieme vývoj úrokových sadzieb Európskej centrálnej banky, keďže považujeme za potrebné ilustrovať, na akej menovej politike sa Národná banka Slovenska po vstupe do eurozóny spolupodieľala.

2.2 Metodika práce a metody skúmania

Ešte pred samotným začatím písania bakalárskej práce bolo potrebné sa zoznámiť s problematikou. Nakoľko ide o Národnú banku Slovenska, väčšina literatúry bola v slovenskom jazyku. Zahraničnú literatúru sme využívali najmä pri oboznamovaní sa s problematikou centrálneho bankovníctva, nástrojov menovej politiky a usporiadaním bankového systému, čiže pri získavaní teoretických poznatkov, ktoré nám pomohli pri písaní úvodnej kapitoly. Pri písaní nasledujúcej časti sme vychádzali predovšetkým z výročných správ NBS, v ktorých sme našli všetky potrebné informácie. V závere sme tiež využívali internetovú stránku Európskej centrálnej banky, ktorá nám pomohla pri získavaní informácií o nástrojoch menovej politiky Eurosystemu.

Po získaní teoretických poznatkov sme mohli využiť metódu indukcie. Na základe čiastkových poznatkov o Národnej banke Slovenska sme si vytvorili ucelený obraz o jej fungovaní a následne sme tak mohli splniť jeden z cieľov práce – rozdeliť výkon jej činnosti na tri rozdielne obdobia.

Pri písaní prvej časti práce sme si museli z veľkého množstva informácií venujúcich sa danej problematike vybrať tie, ktoré boli pre našu prácu najpodstatnejšie, teda sme využívali metódu vedeckej abstrakcie. Náročnosť tejto metódy sme pocítili aj pri výbere konkrétnych tém, pre ktorých analýzu sme sa napokon rozhodli. Národná banka Slovenska totiž vykonávala počas vyše dvadsiatich rokov svojej existencie rozmanité úlohy a my sme museli zvoliť tie, ktoré sa nám zdali podstatné pre našu prácu, teda tie, ktoré najvýznamnejšie ovplyvňovali ostatné banky na Slovensku. Z veľkého množstva informácií vo výročných správach NBS sme vybrali tie, ktoré sa najviac týkali cieľa našej práce.

Ako už bolo spomenuté aj v tomto texte, významná v našej práci bola tiež metóda analýzy – konkrétne sme ju aplikovali, keď sme rozoberali zmeny a dôvody zmien úrokových sadzieb Národnej banky Slovenska a Európskej centrálnej banky, resp. ich vplyvov na iné úrokové sadzby.

Využili sme tiež metódu komparácie, keď sme porovnávali vybrané nástroje menovej politiky Národnej banky Slovenska, ktoré boli na Slovensku používané do 31. decembra 2008 s nástrojmi menovej politiky Eurosystemu, ktoré sa začali využívať po 1. januári 2009.

3 Výsledky práce a diskusia

Dvojstupňový bankový systém v našich podmienkach oficiálne vznikol 1.1.1990, kedy sa Štátna banka československá (ŠBČS) oddelila od komerčných bánk a začala plniť úlohy centrálnej banky. Tento prechod z jednotupňového na dvojstupňový bankový systém môžeme nazvať aj demonopolizáciou bankovníctva, čiže postupné obmedzovanie zásahov štátu do činnosti komerčných bánk. Nedá sa však povedať, že by k takýmto zmenám došlo zo dňa na deň – proces musel byť vykonávaný postupne. Právne bol ošetrovaný prijatím dvoch zákonov, a to zákona č. 21/1991 Zb. o bankách a zákona č. 22/1991 Zb. o ŠBČS, ktoré vymedzili činnosti centrálnej banky a činnosti komerčných bánk. Proces postupného prechodu na dvojstupňový bankový systém bol teda napĺňaný a môžeme povedať, že v roku 1993, kedy vznikla Národná banka Slovenska, bol už v našich podmienkach takýto bankový systém. NBS pokračovala v budovaní takejto dvojstupňovej bankovej sústavy tak, aby bola na úrovni vyspelých trhových ekonomík. V nasledujúcej časti práce si uvedieme, akým spôsobom pôsobila v bankovej sústave od jej vzniku – 1.1.1993 až po súčasnosť. Činnosť Národnej banky Slovenska najmä s ohľadom na menovú politiku, môžeme rozdeliť do troch období, počas ktorých pôsobila na banky na našom území rozdielne, a to obdobia:

1. roky 1993 – 1999: výkon nezávislej menovej politiky; kvantitatívne riadenie menovej politiky,
2. roky 2000 – 2008: harmonizácia menovej politiky NBS s menovou politikou Európskej centrálnej banky; kvalitatívne riadenie menovej politiky,
3. roky 2009 – 2014: po vstupe do eurozóny sa NBS podieľa na spoločnej menovej politike určovanou Európskou centrálnou bankou pre celú eurozónu.

3.1 Pôsobenie NBS v rokoch 1993 – 1999

3.1.1 Menová politika NBS

Vlastná menová politika NBS od roku 1993 nadviazala na menovú politiku ŠBČS z rokov 1990 – 1992. Zo začiatku svojej existencie musela Národná banka Slovenska riešiť a koordinovať viacero významných úloh, akými boli vznik vlastnej meny, nastavenie vlastnej menovej politiky, vstup do medzinárodných finančných inštitúcií či pomôcť transformovať slovenskú ekonomiku na trhovú podľa vzoru vyspelých krajín. Možno

skonštatovať, že hneď po prvom roku existencie sa našej centrálnej banke podarilo vybudovať si domáce i medzinárodné uznanie a stala sa tak rešpektovaným partnerom.

Hlavným cieľom menovej politiky NBS bolo dosiahnuť stabilitu meny, a to znižovaním miery inflácie a tiež udržiavaním fixného výmenného kurzu slovenskej koruny. Fixný výmenný kurz slovenskej koruny sa spočiatku udržiaval v rámci fluktuačného pásma $\pm 0,5\%$, neskôr sa fluktuačné pásmo zvýšilo, až bol v roku 1998 prešla kurzová politika NBS na plávajúci devízový kurz kvôli výraznému poklesu devízových rezerv spôsobeným snahou o udržanie fixného menového kurzu.

V prvých rokoch existencie využívala NBS v rámci svojej menovej politiky priame aj nepriame nástroje menovej politiky. Využívanie priamych nástrojov – konkrétne išlo o **úverové limity**, signalizuje, že v prvej polovici 90. rokov sa ešte slovenská ekonomika nedala považovať za plne rozvinutú trhovú ekonomiku. Voľba priamych nástrojov menovej politiky zo strany centrálnych bánk je bežná v obdobiach transformácie ekonomiky na trhovú, avšak mali by sa využívať iba určitý čas, kým sa neskonsoliduje bankový sektor a príslušná legislatíva. NBS toto splnila – prvýkrát tento priamy nástroj regulácie portfólia obchodných bánk použila v marci 1993 a v roku 1996 už od neho upustila. V prvom roku sa úverové limity používali celoplošne pre všetky obchodné banky. V roku 1994 bol zámer využívať úverové limity len pre banky s úverovými aktivitami nad 20,0 mld. Sk, v dôsledku vysokého rastu rozpočtového deficitu a zhoršenia čistej pozície FNM vo vzťahu k bankovému sektoru¹⁹ sa začal takýto zámer uplatňovať až v štvrtom štvrťroku tohto roku. V roku 1995 sa už používali úverové limity len pre päťčlennú skupinu obchodných bánk s úverovými aktivitami nad 20,0 mld. Sk.

Od roku 1996 Národná banka využívala už len nepriame nástroje menovej politiky. Tie využívala už hneď od roku 1993 a postupne naberali na význame. V roku 1993 NBS využívala v rámci **úrokovej politiky**:

- diskontnú sadzbu, ktorá bola na úrovni 9,5%,
- lombardnú sadzbu - 14%,
- sankčnú sadzbu pri núdzovom úvere, ktorá sa vypočítala ako trojnásobok diskontnej sadzby, čiže 28,5% a

¹⁹ Spracované podľa: NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1995. *Výročná správa 1994*. [online]. Bratislava : Národná banka Slovenska, 1995. s. 47. [cit. 2014-04-09]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyrocnáSprava/VSNBS94.pdf>.

- sankčnú sadzbu pre Ministerstvo financií Slovenskej republiky pri technickom debete hospodárenia štátneho rozpočtu – dvojnásobok diskontnej sadzby, čiže 19%.

NBS využívala z nepriamych nástrojov ešte **povinné minimálne rezervy**, pri ktorých pokračovala v metodike ŠBČS a teda sa tvorili vo výške 3% z primárnych termínovaných depozít, resp. 9% z primárnych netermínovaných depozít.

Refinancovanie komerčných bánk sa uskutočňovalo nasledovnými spôsobmi:²⁰

- aukčný refinančný úver, pri ktorom sa využívala aukcia holandským spôsobom,
- reeskont zmeniek (klasické obchodné zmenky, zmenky na podporu exportu a poľnohospodárstva a zmenky na privatizáciu),
- lombardný úver,
- redistribučný úver:
 - klasický, pri ktorom bola úroková sadzba zhodná s diskontnou sadzbou, čiže na úrovni 9,5% alebo
 - zvýhodnený, ktorého úroková sadzba bola o 2% nižšia ako diskontná sadzba, čiže vo výške 7,5%. Od decembra 1993 sa prešlo na zafixovanie týchto úrokových sadzieb na úroveň 9,5% a 7,5% a neboli tak už závislé od diskontnej sadzby.

Národná banka využívala aj **aukcie štátnych pokladničných poukázok** ako operatívny nástroj financovania deficitu bežného účtu štátneho rozpočtu.

V roku 1994 sa zvýšila diskontná sadzba na 12%. Lombardný úver bol postavený do pozície poslednej možnosti získania refinančných zdrojov pred čerpaním núdzového úveru a jeho úročenie sa tak zmenilo na pohyblivé – konkrétne 1% nad poslednú dosiahnutú úrokovú sadzbu aukčného refinančného úveru. Udialo sa tak kvôli tomu, aby sa podporila trhová forma refinancovania formou aukčného refinančného úveru. Nakoľko sa zmenila diskontná sadzba, zmenili sa aj obe sankčné sadzby a to na úroveň 36%, resp. 24%. Aukcie ŠPP sa v tomto roku vykonávali prostredníctvom buď sekundárnych nákupov a predajov alebo prostredníctvom dohody o spätnom odkúpení, čiže repo obchodu.

²⁰ Spracované podľa: NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1994. *Výročná správa 1993*. [online]. Bratislava : Národná banka Slovenska, 1994. s. 57. [cit. 2014-04-07]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyrocnáSpráva/VSNBS93.pdf>.

V roku 1995 sa NBS snažila stiahnuť prebytočnú likviditu bankového sektora a prvýkrát tak emitovala vlastné pokladničné poukážky. Obávala sa totiž možných inflačných tlakov z dôvodu nadmernej domácej úverovej aktivity. Aukčné refinancovanie ani lombardný úver neboli v tomto roku využité. Banky totiž mali dostatok likvidných prostriedkov a bez problémov plnili stanovenú úroveň povinných minimálnych rezerv. Využil sa len reeskont zmeniek (už len na prefinancovanie potrieb poľnohospodárstva; úroková sadzba reeskontu zhodná s diskontnou úrokovou sadzbou) a redistribučný úver pre dve obchodné banky. V tomto roku prišlo dvakrát k zmene diskontnej sadzby, a to na úroveň 11% od 17. marca a od 6. októbra na úroveň 9,75%. V dôsledku týchto zmien sa menila aj sankčná sadzba pri núdzovom úvere, ktorá sa vždy vypočítala ako trojnásobok aktuálnej diskontnej sadzby. S účinnosťou od 17. marca sa zmenila aj lombardná sadzba – NBS sa pri nej vrátila k fixnej úrokovej sadzbe na úrovni 13,1%. Od 1. apríla 1995 museli tvoriť povinné minimálne rezervy aj stavebné sporiteľne, a to na úrovni 1% z depozít.

V roku 1996 prišlo k ďalšej zmene týkajúcej sa výšky povinných minimálnych rezerv. S účinnosťou od 1. augusta sa ich sadzba zjednotila na úroveň 9% bez rozdielu v termínovanosti (s výnimkou pre stavebné sporiteľne, ktoré ich tvorili vo výške 3%). NBS tým sledovala odčerpávanie voľnej, prebytočnej likvidity bankovému sektoru. Konkrétne sa jej týmto krokom odčerpalo asi 13 mld. Sk. PMR sa od 1.8. úročia do výšky 1,5 % (maximálne do výšky stanovených PMR v hodnotenom období). V tomto roku sa tiež zmenila perióda vyhodnocovania povinných minimálnych rezerv – z mesačnej na dvojtýždňovú. Lombardná sadzba sa s účinnosťou od 17. júla zvýšila na 15%. Všetky tieto opatrenia mali za cieľ už spomínané odčerpávanie prebytočnej likvidity, čím chcela NBS znížiť úverovú aktivitu bánk. Diskontná sadzba sa opäť znižovala, tentokrát s účinnosťou k 13. januáru na úroveň 8,8%. V tomto roku sa zaviedol aj takzvaný systém dvojstranných dohôd, čo bol nástroj na usmernenie úverových aktivít bánk. Národná banka v tomto roku už nepoužila priame nástroje menovej politiky a môžeme povedať, že každým rokom rástol význam nepriamych nástrojov ako nástrojov kompatibilných s trhovou ekonomikou. NBS mala dlhodobú snahu o prechod na kvalitatívne riadenie menovej politiky. V tomto roku teda po prvýkrát zverejnila tzv. úrokový koridor. Rastúce úrokové požiadavky bánk pri sterilizačných operáciách však spôsobili, že takéto úrokové ovplyvňovanie ešte nenašlo v tomto období efektívne uplatnenie a tak sa NBS v druhej polovici roka vrátila ku kvantitatívnemu riadeniu menovej politiky.

Aj v roku 1997 sa teda využívalo najmä kvantitatívne ovplyvňovanie likvidity bankového sektora. V tomto roku došlo k nárastu úrokových sadzieb, čo bolo spôsobené expanzívnou fiškálnou politikou. NBS na to reagovala reštriktívnou menovou politikou, konkrétne dočasným zastavením refinancovania bankového sektora. S účinnosťou od 1. januára 1997 sa povinné minimálne rezervy tvoria aj z objemu neplnenia záväzného koeficientu devízovej pozície na menové účely, a to vo výške 9% a z emisií hypotekárnych záložných listov a komunálnych obligácií vo výške 3%²¹. V rámci zmenkových obchodov zrušila NBS od 17. novembra 1997 eskont zmeniek na podporu exportu. Najčastejšími menovo-politickými nástrojmi NBS boli v tomto období repo tendre.

V roku 1998 sa udiala významná zmena v devízovej politike NBS – prechod z fixného výmenného kurzu slovenskej koruny na plávajúci. Udialo sa tak 1. októbra 1998 a táto udalosť mala vplyv aj na výkon menovej politiky NBS. Jej hlavné smerovanie síce ostalo nezmenené, avšak čiastočne sa modifikovali menové nástroje – od nasledujúceho roku, konkrétne od 1.1.1999 sa zaviedla možnosť pre komerčné banky čerpať lombardný úver s variabilnou úrokovou sadzbou, ktorá bola odvádzaná od BRIBOR-u s prirážkou 5%. V praxi však toto opatrenie nevelmi našlo uplatnenie, pretože samotné čerpanie lombardného úveru bolo pre ostatné komerčné banky signálom, že čerpajúca banka má problém. Následne tak len veľmi ťažko mohla získať zdroje na medzibankovom trhu depozít. V roku 1999 ešte NBS s účinnosťou od 1.4. zaviedla povinnosť tvoriť povinné minimálne rezervy aj z korunových a devízových vkladov nerezidentských bánk pôsobiacich na území Slovenska. Zároveň znížila sadzbu PMR o jedno percento - na 8%.

Prehľad vývoja diskontnej sadzby ako najdôležitejšej sadzby NBS a lombardnej sadzby môžeme vidieť v nasledujúcich tabuľkách.

Tabuľka č. 1: Vývoj diskontnej sadzby NBS v období od roku 1993 po rok 1999

Platná od	Diskontná sadzba
1.1.1993	9,50%
20.12.1993	12%
17.3.1995	11%
16.10.1995	9,75%
13.1.1996	8,80%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ NBS

²¹ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1998. *Výročná správa 1997*. [online]. Bratislava : Národná banka Slovenska, 1998. s. 54. [cit. 2014-04-10]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS97.pdf>.

Tabuľka č. 2: Vývoj lombardnej sadzby NBS v období od roku 1993 po rok 1999

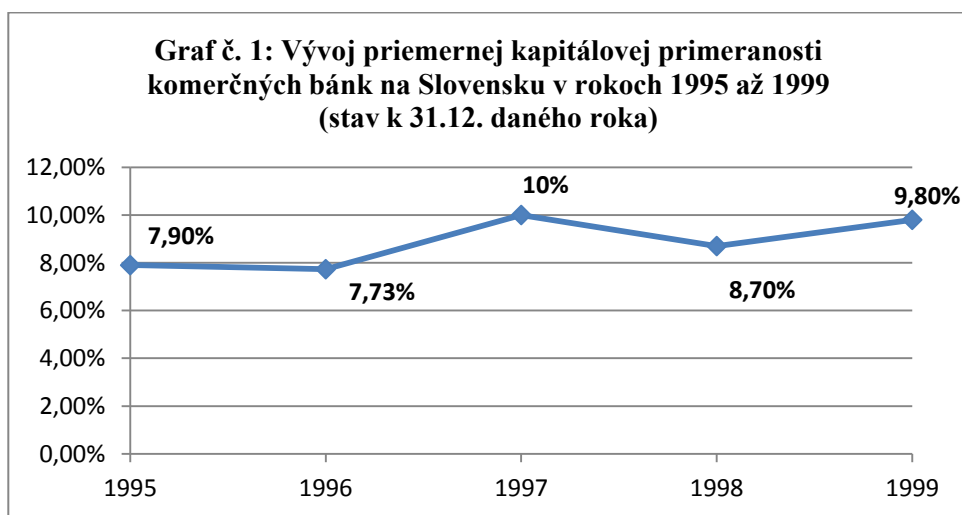
Platná od	Lombardná sadzba
1.1.1993	14%
20.12.1993	1% nad poslednú dosiahnutú úrokovú sadzbu hlavného refinančného úveru
17.3.1995	13,10%
17.7.1996	15%
1.1.1999	5% nad úroveň zdrojov rovnakej splatnosti na medzibankovom trhu (BRIBOR)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ NBS

3.1.2 Vybrané oblasti bankového dohľadu NBS

Čo sa týka bankového dohľadu, pre rok 1993 boli ešte v platnosti opatrenia ŠBČS. NBS však už v tomto roku pripravovala v spolupráci s poradcami Medzinárodného menového fondu nové Opatrenia NBS o obozretnom podnikaní komerčných bánk. Tieto opatrenia vstúpili do platnosti 18.2.1994. Zaviedli prísnejšie podmienky pre banky a takisto sa začala sledovať aj obozretnosť podnikania pobočiek zahraničných bánk, čo malo viesť k postupnému ozdraveniu bankového sektora.

Opatrenie NBS o kapitálovej primeranosti hovorilo o tom, že k 31.12.1996 by mala kapitálová primeranosť komerčných bánk, teda ich celkový kapitál v pomere k ich rizikovo-váženým aktívam, dosiahnuť 8%. Následne by ju mali banky udržiavať aspoň v takejto výške. Na nasledujúcom grafe môžeme vidieť vývoj priemernej kapitálovej primeranosti v slovenskom bankovom sektore v rokoch 1995 až 1999.²²

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ NBS

²² V rokoch 1993 a 1994 Národná banka Slovenska nezverejnila konkrétny údaj o priemernej kapitálovej primeranosti komerčných bánk na Slovensku.

V rokoch 1993 a 1994 sa dali z hľadiska kapitálovej primeranosti rozlíšiť dve skupiny bánk – prvú tvorili 3 najväčšie banky, ktorých kapitálová primeranosť spočiatku nedosahovala 8%-nú úroveň, no postupne rástla – pohybovala sa od 6,33 do 7,33% v roku 1993, resp. od 6,92 do 8,70% v roku 1994. Banky tvoriace druhú skupinu kapitálovú primeranosť prekračovali, často až mnohonásobne. Jej hodnoty sa tu pohybovali od 11,6 po 61% v roku 1993, resp. od 9,16 po 160,62% v roku 1994. Takéto vysoké čísla svedčia o začiatkoch úverovej aktivity týchto bánk. V roku 1995 vstúpilo do platnosti Opatrenie č. 3 NBS o pravidlách hodnotenia pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk podľa rizík v nich obsiahnutých a pre tvorbu zdrojov na krytie týchto rizík. Toto opatrenie do značnej miery ovplyvnilo ukazovatele kapitálovej primeranosti či úverovej angažovanosti komerčných bánk. V tomto roku dve banky nedodržali limit 8%. V rokoch 1996 a 1997 to boli štyri banky, v roku 1998 päť bánk a v roku 1999 opäť štyri banky.

Ďalšou oblasťou dohľadu nad komerčnými bankami boli pravidlá úverovej angažovanosti. Limit úverovej angažovanosti voči jednému dlžníkovi alebo jednej ekonomicky spojenej skupine dlžníkov bol stanovený na 40% kapitálu banky u nebankových klientov a 80% kapitálu u bankových klientov. Agregovaná výška všetkých úverových angažovaností vyšších než 15% kapitálu banky nesmela prevýšiť 800% hodnoty kapitálu. V roku 1996 došlo k sprísneniu tohto limitu pre nebankových klientov zo 40 na 25%.

NBS sledovala aj likviditu komerčných bánk, konkrétne išlo o ukazovateľ podielu vysokolikvidných aktív na celkových aktívach. Komerčné banky mali v tomto období problémy s likviditou. Bankový dohľad NBS opatrením č. 7/1997 sprísnil pravidlá likvidity - stanovil bankám dosiahnuť podiel aktív a pasív splatných do jedného mesiaca aspoň 70% (do septembra 1997), resp. 85% (do februára 1998) a 100% (od marca 1998). Viaceré banky však tieto limity neplnili, napríklad v roku 1998 to bolo až 18 bánk.

3.2 Pôsobenie NBS v rokoch 2000 – 2008

3.2.1 Menová politika NBS

V roku 2000 sa udiala významná zmena menovej politiky NBS – prechod na kvalitatívne riadenie. NBS začala využívať trhové nástroje ovplyvňovania medzibankového peňažného trhu a riadenie prostredníctvom úrokových sadzieb NBS,

ktoré boli stanovované jej bankovou radou. NBS tak postupne koordinovala svoje menové nástroje s nástrojmi využívanými Európskou centrálnou bankou. Konkrétne sa začali vyhlasovať tzv. **klúčové sadzby**: od 1. februára 2000 sadzba pre jednodňové sterilizačné obchody – vklady a sadzba pre jednodňové refinančné obchody – úvery a od 29.5.2010 limitná úroková sadzba NBS pre dvojtyždňové repo tendre (tá predstavuje maximum pri sterilizačných a minimum pri refinančných operáciách NBS a je akýmsi signálom NBS o želanom vývoji medzibankových úrokových sadzieb). Diskontná sadzba na úrovni 8,8% a lombardná sadzba odvodzovaná od BRIBOR-u (+5%) stále ostali v platnosti, aj keď postupne strácali na význame. Od začiatku februára začala NBS v rámci operácií na voľnom trhu uskutočňovať pravidelne raz za týždeň repo tender so splatnosťou dva týždne (predtým sa repo tendre uskutočňovali nepravidelne). Od 29. mája vyhlasuje pre tieto štandardné operácie NBS vyššie spomenutú limitnú sadzbu. Od 1. februára tiež NBS umožnila komerčným bankám automatický prístup k jednodňovým sterilizačným a refinančným zdrojom za vyhlasované úrokové sadzby. Ako doladovací nástroj na dlhodobjšie riadenie likvidity komerčných bánk využívala NBS emisiu pokladničných poukázok NBS so splatnosťou 84 dní. NBS ešte mohla na jemné operatívne doladenie likvidity použiť rýchly tender, prípadne využiť tzv. štruktúrne operácie (individuálne obchody umožňujúce priamy nákup alebo predaj štátnych cenných papierov do a z portfólia NBS); tieto dva nástroje sa však využívali len minimálne. V menšej miere sa využívali tiež obchody s poľnohospodárskymi zmenkami, kde bola sadzba reeskontu zhodná s diskontnou sadzbou, lombardný úver (na 7, 14 dní alebo na 1 mesiac) a redistribučný úver. Sadzba povinných minimálnych rezerv sa v rámci približovania nástrojov menovej politiky k nástrojom ECB od 1. júla 2000 znížila z 8 na 6,5%.

V tabuľke č.3 je zachytený vývoj kľúčových sadzieb NBS v rokoch 2000 až 2008. Banková rada NBS na rokovaní dňa 12. decembra 2002 rozhodla o zavedení základnej úrokovej sadzby Národnej banky Slovenska – s účinnosťou od 1.1.2003 sa ňou stala úroková sadzba NBS pre dvojtyždňové repo tendre. Výkon menovej politiky NBS sa teda realizoval najmä prostredníctvom štandardných operácií na voľnom trhu, ktorých sadzby predstavovali práve kľúčové – vyhlasované sadzby NBS. Banková rada NBS minimálne raz mesačne prerokúvala a analyzovala menový vývoj a na jeho základe rozhodovala o zvýšení, znížení, resp. ponechaní kľúčových sadzieb NBS.

Úroveň diskontnej sadzby je od 1. januára 2002 zhodná s úrovňou sadzby NBS pre dvojtyždňové repo tendre – od tohto dňa sa teda znížila na 7,75% a následne sa vždy

vyvíjala rovnako ako sadzba pre dvojtýždňové repo tendre. Od 26.9.2003 sa pojem diskontná sadzba úplne prestal používať – používajú sa len pojmy základná úroková sadzba NBS, resp. úroková sadzba NBS pre dvojtýždňové repo tendre.

Tabuľka č.3: Vývoj kľúčových úrokových sadzieb NBS od roku 2000 po rok 2008

Platná od	Limitná úroková sadzba NBS pre dvojtýždňové repo tendre (od 1.1.2003 základná úroková sadzba NBS)	Úroková sadzba pre jednodňové refinančné obchody	Úroková sadzba pre jednodňové sterilizačné obchody
1.2.2000		12,00%	8,00%
27.3.2000		10,50%	7,50%
29.5.2000	8,50%	10,00%	7,00%
31.8.2000	8,25%	9,50%	6,50%
27.12.2000	8,00%	9,25%	6,25%
26.3.2001	7,75%	9,00%	6,00%
27.4.2002	8,25%	9,50%	6,50%
30.10.2002	8,00%	9,50%	6,50%
18.11.2002	6,50%	8,00%	5,00%
26.9.2003	6,25%	7,75%	4,75%
22.12.2003	6,00%	7,50%	4,50%
29.3.2004	5,50%	7,00%	4,00%
29.4.2004	5,00%	6,50%	3,50%
1.7.2004	4,50%	6,00%	3,00%
29.11.2004	4,00%	5,50%	2,50%
1.3.2005	3,00%	4,00%	2,00%
1.3.2006	3,50%	4,50%	2,50%
31.5.2006	4,00%	5,00%	3,00%
26.7.2006	4,50%	6,00%	3,00%
27.9.2006	4,75%	6,25%	3,25%
28.3.2007	4,50%	6,00%	2,50%
25.4.2007	4,25%	5,75%	2,25%
29.10.2008	3,75%	4,75%	2,75%
12.11.2008	3,25%	4,25%	2,25%
10.12.2008	2,50%	3,50%	1,50%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov NBS

V dôsledku priaznivého makroekonomického vývoja mohla Národná banka Slovenska v roku 2000 postupne znižovať svoje kľúčové úrokové sadzby. Znižovanie malo za cieľ pôsobiť na pokles úrokových sadzieb na medzibankovom trhu, ktorý sa mal následne prejaviť v poklese sadzieb na trhu so štátnymi cennými papiermi a nakoniec v poklese úrokových sadzieb voči primárnym klientom. Charakteristickou črtou menovej

politiky na začiatku nového tisícročia bolo prehlbovanie sterilizačnej pozície NBS – tá musela sterilizovať prebytočnú likviditu komerčných bánk, čo robila najmä pomocou dvojtýždňových repo obchodov, resp. emisiou trojmesačných pokladničných poukázok NBS.

Koncom prvého štvrtroka 2001 mohla NBS vďaka priaznivému vývoju inflácie a očakávaniu jej ďalšieho spomaľovania znížiť svoje kľúčové úrokové sadzby o 0,25%. V rámci približovania nástrojov menovej politiky k nástrojom ECB NBS rozhodla o znížení sadzby povinných minimálnych rezerv od 1. januára 2001 zo 6,5 na 5%. Zároveň banková rada rozhodla o tom, že každý rok sa bude sadzba PMR znižovať o 1%, až na úroveň 2% v roku 2004 (v roku 2002 na 4%, v roku 2003 na 3%). 30. septembra 2001 boli ukončené zmenkové obchody – od tohto dňa už teda NBS neposkytuje reeskontné úvery.

V roku 2002 NBS trikrát pristúpila k zmene svojich kľúčových úrokových sadzieb. Najprv ich zvýšila o 0,5%, čím reagovala na prehlbovanie vonkajšej ekonomickej nerovnováhy a taktiež vnútornej nerovnováhy. Následne vďaka priaznivejšiemu vývoju či už verejných financií, resp. obchodnej bilancie rozhodla NBS o znížení úrokovej sadzby pre dvojtýždňové repo tendre na 8%. Koncom roka musela NBS intervenovať proti príráchlemu posilňovaniu slovenskej koruny a tieto devízové intervencie podporila znížením troch kľúčových úrokových sadzieb o 1,5 percentuálneho bodu. V roku 2002 zrušila NBS poskytovanie lombardných úverov, čo znamenalo spolu s vyššie spomenutým koncom zmenkových obchodov a stanovením diskontnej sadzby na úrovni limitnej sadzby pre dvojtýždňové repo tendre elimináciu administratívnych nástrojov v prospech štandardizovaných. Vyššie spomenuté zníženie sadzby PMR z 5 na 4% spôsobilo prílev prebytočnej likvidity v objeme 5,7 mld. Sk.

V roku 2003 došlo k zmene kľúčových úrokových sadzieb dvakrát. Prvýkrát mohla NBS pristúpiť k ich zníženiu o 0,25% aj napriek tomu, že medziročná inflácia sa značne zvýšila. Toto zvýšenie však bolo spôsobené predovšetkým úpravou regulovaných cien a zvýšením spotrebných daní. Banková rada NBS tak rozhodla o znížení kľúčových úrokových sadzieb za účelom udržania pozitívnych vývojových tendencií ekonomiky. Takisto v decembri tohto roku mohla NBS pristúpiť k zníženiu svojich troch úrokových sadzieb na 0,25% z podobných dôvodov a taktiež z dôvodov pozitívneho možného budúceho vývoja v oblasti verejných financií, fiškálneho deficitu a v očakávaní výraznejšieho poklesu cien. Zníženie sadzby PMR na 3% malo opäť za následok vznik prebytočnej likvidity, konkrétne vo výške 6,5 mld. Sk.

V roku 2004 znížila NBS kľúčové úrokové sadzby celkovo štyrikrát, spolu o 2 percentuálne body. Prvé zníženie o 50 bázičných bodov prišlo v marci, pretože NBS chcela podporiť oživenie domáceho dopytu a taktiež zastaviť tlak na neprimerané zhodnocovanie výmenného kurzu. Druhé zníženie v apríli sa taktiež udialo z dôvodov ochrany slovenskej koruny pred neadekvátnym posilňovaním. Z rovnakých dôvodov znížila NBS sadzby aj tretíkrát v tomto roku – v júli, opäť o 0,5%. K poslednému zníženiu v tomto roku NBS pristúpila z dôvodov priaznivého vývoja inflácie a očakávania jej poklesu. V roku 2004 došlo k poslednému zníženiu sadzby PMR na 2% a tým aj k jej harmonizácii s úrovňou PMR v eurozóne.

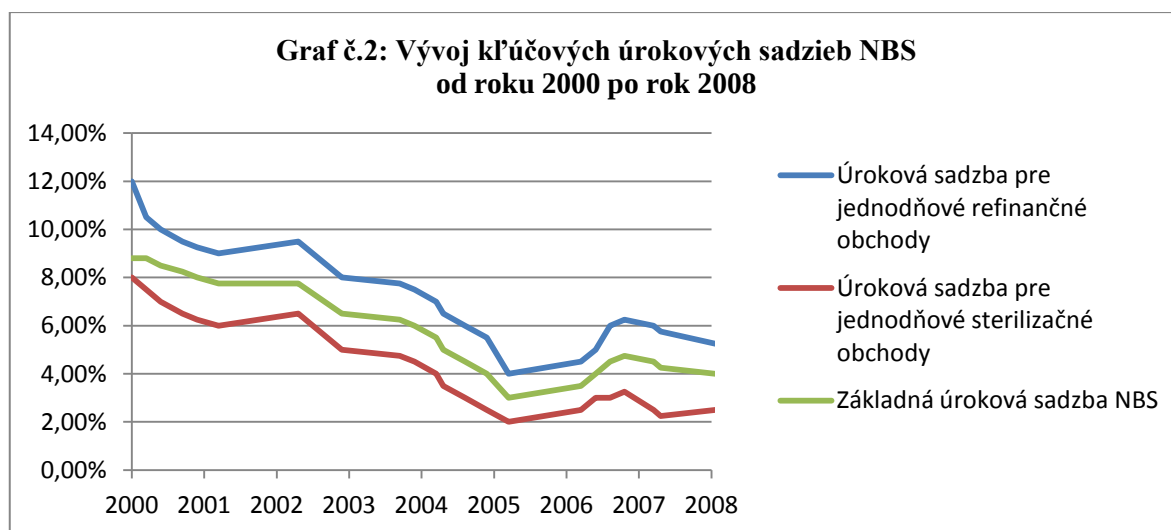
V roku 2005 prišlo k zníženiu kľúčových úrokových sadzieb NBS z dôvodov neprimeraného zhodnocovania slovenskej koruny. Toto zhodnocovanie vyvolané špekulačným prílevom kapitálu mohlo spôsobiť prílišné zníženie inflácie na úkor rastu ekonomiky. Nakoľko NBS od roku 2005 uplatňovala stratégiu inflačného cielenia, zníženie inflácie by mohlo ohroziť plnenie inflačného cieľa.

Počas roka 2006 rástlo riziko možného zvyšovania inflácie v roku 2007 (inflačné tlaky vytvárali rastúce ceny ropy, regulované ceny a ceny tovarov), preto NBS sprísňovala svoju menovú politiku. Celkovo štyrikrát zvýšila svoje úrokové sadzby – v marci, v máji a v júli o 0,5% a v septembri o 0,25 percentuálneho bodu – spolu o 1,75%. Menová politika mala v oblasti kľúčových úrokových sadzieb v tomto roku teda po prvýkrát výraznejšie reštriktívny charakter.

V roku 2007 nastalo aj vďaka vhodne zvoleným opatreniam NBS z minulého roku zmierňovanie inflačných rizík a NBS tak mohla pristúpiť k znižovaniu kľúčových úrokových sadzieb. Znižovanie bolo uskutočnené dvakrát a základná úroková sadzba NBS bola znížená spolu o 0,5 percentuálneho bodu na 4,25%.

Rok 2008 bol posledným rokom vykonávania nezávislej menovej politiky NBS. Napriek tomu, že menová politika bola ešte nezávislá, Národná banka Slovenska potrebovala priblížiť svoje kľúčové úrokové sadzby kľúčovým úrokovým sadzbám Európskej centrálnej banky. Preto ich v októbri 2008 začala postupne znižovať – kľúčová sadzba NBS pre dvojtyždňové (sterilizačné) tendre sa znížila najprv o 0,5 percentuálneho bodu, neskôr opäť o 0,5% a nakoniec o 0,75 percentuálneho bodu na 2,5%, čím sa zosúladila s kľúčovou sadzbou ECB pre jednotýždňové (refinančné) tendre.

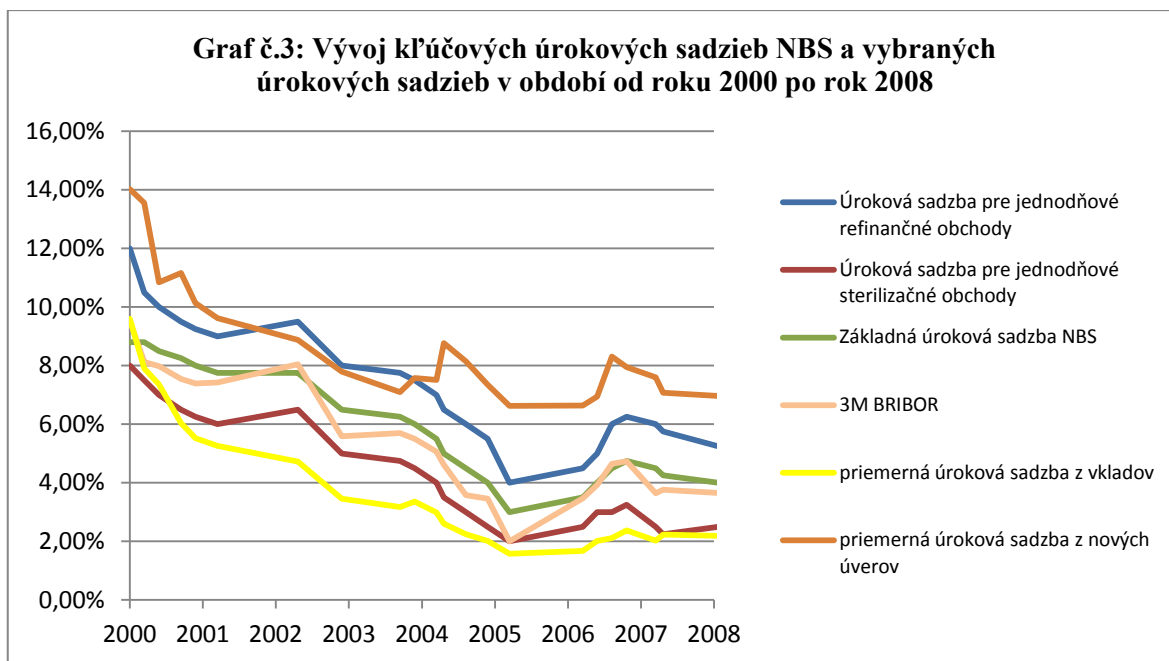
Na nasledujúcom grafe môžeme vidieť, že základná úroková sadzba NBS sa vždy pohybovala v koridore medzi úrokovou sadzbou pre jednoduchové sterilizačné obchody a úrokovou sadzbou pre jednoduchové refinančné obchody. Veľkosť tohto koridoru, čiže pásma pre jednoduchové refinančné a sterilizačné obchody, sa v jednotlivých obdobiach menila – na začiatku zverejňovania týchto sadziieb (1. februára 2000) bol na úrovni 4%, hneď v marci 2000 sa zmenšil na 3%. Na tejto úrovni sa udržal do marca 2005, kedy sa začal častejšie meniť – najprv sa zmenšil na 2%, v júli 2006 sa opäť dostal na hodnotu 3%; od mája 2007 po október 2008 mal hodnotu 3,5%. V októbri 2008 sa pásmo poslednýkrát upravilo na hodnotu 2%, aby sa tak priblížilo koridoru úrokových sadziieb ECB.

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov NBS

3.2.2 Vplyv kľúčových úrokových sadziieb NBS na vybrané úrokové sadzby

Národná banka Slovenska sa od začiatku vykonávania kvalitatívneho riadenia menovej politiky prostredníctvom vyhlasovania svojich kľúčových úrokových sadziieb zameriavala na ovplyvňovanie sadziieb na medzibankovom peňažnom trhu a tým aj sadziieb z poskytovaných úverov primárnym klientom a prijatých vkladov od primárnych klientov. Jedným z dôvodov aplikovania kvalitatívneho riadenia do praxe bol fakt, že úrokové sadzby v 90. rokoch 20. storočia na Slovensku vykazovali vysokú úroveň a volatilitu. NBS sa teda od roku 2000 usilovala o ich znižovanie prostredníctvom postupného znižovania svojich kľúčových úrokových sadziieb v prípade, že to aktuálna ekonomická situácia na Slovensku dovoľovala.

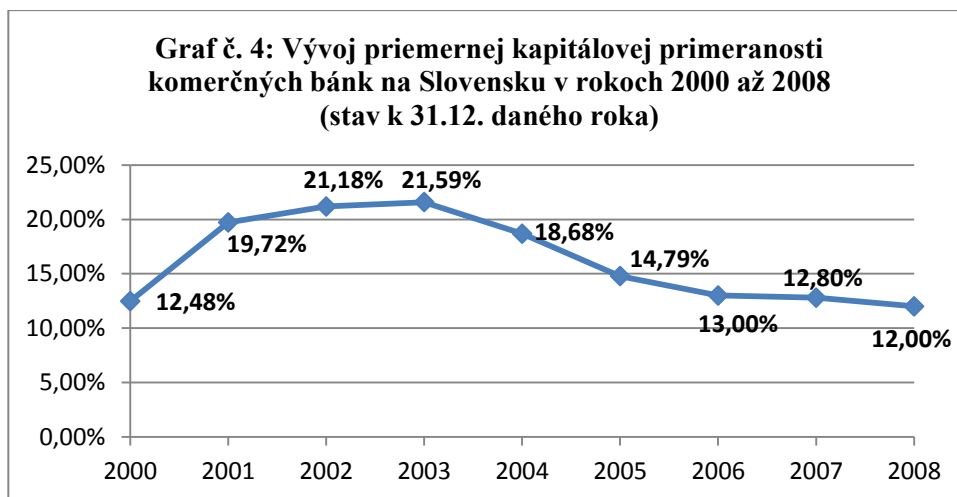

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov NBS

Zmena kľúčových úrokových sadzieb NBS sa najrýchlejšie prejaví v zmene medzibankových úrokových sadzieb. Na grafe č.3 môžeme vidieť, že referenčná medzibanková úroková sadzba BRIBOR so splatnosťou 3 mesiace počas 9 rokov kvalitatívneho riadenia menovej politiky Národnou bankou Slovenska kopírovala vývoj základnej úrokovej sadzby NBS. Úrokové sadzby z vkladov sa vyvíjali podobne ako sadzba jednoduchých sterilizačných operácií. Po začatí zverejňovania tejto sadzby boli síce úrokové sadzby z vkladov o niečo vyššie, rýchlo sa však dostali pod jej úroveň a počas zvyšných rokov až do roku 2008 sa tam udržiavali. Čo sa týka sadzieb z nových poskytnutých úverov, tie takisto reagovali na zmeny kľúčových úrokových sadzieb NBS, aj keď vykazovali oproti medzibankovým úrokovým sadzbám, resp. sadzbám z prijatých vkladov o niečo vyššiu volatilitu. Okrem obdobia medzi rokmi 2002 a 2004 sa pohybovali nad úrovňou sadzby jednoduchých refinančných operácií NBS.

3.2.3 Vybrané oblasti bankového dohľadu NBS

NBS v rámci sledovania kapitálovej primeranosti opatrením zo 14. februára 2000 ustanovila povinnosť predkladania mesačných hlásení o kapitálovej primeranosti. Vývoj tohto ukazovateľa v slovenskom bankovom sektore môžeme vidieť na nasledujúcom grafe č. 4.

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov NBS

V roku 2000 nesplnili limit kapitálovej primeranosti – minimálne 8% dve banky, v roku 2001 jedna banka. Od roku 2002 už limit plnili všetky banky. Na grafe môžeme vidieť, že po počiatočnom rýchlom raste priemernej kapitálovej primeranosti dochádzalo k jej poklesu a to z dôvodov stáleho dynamického rastu objemu úverov poskytovaných komerčnými bankami, pri relatívne stabilnom objeme vlastných zdrojov.

V rámci už spomínaného opatrenia zo 14.2.2000 stanovila NBS bankám limit čistej úverovej angažovanosti voči jednému klientovi alebo jednej ekonomicky prepojenej skupine klientov 25% z kapitálu banky. Voči inej banke bol tento limit vo výške 125% z kapitálu banky a voči osobe, ktorá má k banke osobitý vzťah (materská spoločnosť, dcérska spoločnosť) 20% z kapitálu banky. Agregovaná výška všetkých čistých úverových angažovaností prevyšujúcich 10% kapitálu banky nesmie byť vyšší než 800% jej kapitálu.

Opatrením NBS č. 3 z roku 2000 o pravidlách likvidity bánk a pobočiek zahraničných bánk boli stanovené dve povinnosti pre banky týkajúce sa likvidity – mesačná likvidita nesmie byť menšia ako 0,9 a pomer súčtu stálych aktív a nelikvidných aktív k vlastným zdrojom a rezervám banky nesmie byť väčší ako 1.

3.3 Pôsobenie NBS v rokoch 2009 – 2014

1.1.2009 sa z hľadiska postavenia NBS ako vykonávateľa menovej politiky na území Slovenska udiala významná zmena – prijatím novej meny euro a teda vstupom Slovenska do eurozóny stratila NBS právo určovať a vykonávať vlastnú menovú politiku.

Od tohto dňa sa podieľa na spoločnej menovej politike, ktorú určuje Európska centrálna banka pre eurozónu.

3.3.1 Porovnanie menovej politiky NBS a ECB

Cieľom menovej politiky NBS bolo od roku 2001 udržiavanie cenovej stability. Jednotná menová politika Eurosystemu, ktorý je tvorený Európskou centrálnou bankou a centrálnymi bankami štátov eurozóny, má takisto za cieľ udržiavanie cenovej stability. Tento cieľ je však aj konkrétnejšie definovaný Radou guvernérov ECB ako „medziročný rast harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien (HICP) eurozóny nižší ako 2%. Cenová stabilita je udržiavaná v strednodobom horizonte.“ Cenová stabilita je teda definovaná ako inflácia pod 2%, ale blízko tejto úrovne.

V nasledujúcej tabuľke môžeme na porovnaní vybraných nástrojov menovej politiky NBS a ECB vidieť, aké zmeny v tejto oblasti nastali po 1. januári 2009.

Tabuľka č.4: Porovnanie vybraných nástrojov menovej politiky Národnej banky Slovenska a Európskej centrálnej banky

		NBS (k 31.12.2008)	ECB (k 1.1.2009)
Operácie na voľnom trhu (OMO – Open Market Operations)	Typy operácií	1. hlavné operácie 2. operácie na dlhodobjšie ovplyvňovanie likvidity 3. operácie na jemné doladenie likvidity 4. štrukturálne operácie	1. hlavné refinančné operácie (Main Refinancing Operations) 2. dlhodobjšie refinančné operácie (Longer-term Refinancing Operations) 3. dolad'ovacie operácie (Fine-tuning Operations) 4. štrukturálne operácie (Structural Operations)
	Kľúčová úroková sadzba	limitná úroková sadzba pre dvojtýždenné repo tendre – 2,5%	úroková sadzba pre hlavné (jednotýždňové) refinančné operácie – 2,5%
Automatické operácie (Standing Facilities)	Jednodňové refinančné operácie (Marginal Lending Facility)	úroková sadzba pre jednodňové refinančné obchody - 3,5%	úroková sadzba pre jednodňové refinančné operácie - 3%
	Jednodňové sterilizačné operácie (Deposit Facility)	úroková sadzba pre jednodňové sterilizačné obchody - 1,50%	úroková sadzba pre jednodňové sterilizačné operácie - 2%

		NBS (k 31.12.2008)	ECB (k 1.1.2009)
Povinné minimálne rezervy (Minimum Reserve Requirements)	Sadzba	2%	2%
	Úročenie	1,5%	úroková sadzba z hlavných refinančných operácií ECB, t.j. 2,5%
	Periódá udržiavania	kalendárny mesiac	začína v deň vyrovnania hlavných refinančných operácií nasledujúci po zasadnutí Rady guvernérov ECB
	Základňa	- primárne vklady - emitované dlhové cenné papiere finančných inštitúcií bez ohľadu na dobu splatnosti (okrem hypotekárnych záložných listov)	- primárne vklady - emitované dlhové cenné papiere úverových inštitúcií s lehotou viazanosti do 2 rokov (okrem vkladov získaných od iných úverových inštitúcií v rámci eurozóny)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov NBS a ECB

Kľúčovou úrokovou sadzbou ECB je sadzba pre hlavné refinančné operácie. Tie sa vykonávajú pravidelne raz za týždeň a majú štandardnú splatnosť jeden týždeň. NBS vykonávala svoje repo tendre takisto raz za týždeň, mali však dvojtýždňovú splatnosť. Nakoľko NBS v decembri 2008 poslednýkrát upravila svoju základnú úrokovú sadzbu na 2,5% a ECB k 1.1.2009 znížila základnú úrokovú sadzbu z 3,25% na 2,5%, vo výške tejto sadzby nenastala zmena. Najväčší rozdiel môžeme pozorovať v pozíciách oboch centrálnych bánk. Kým pozícia NBS bola sterilizačná, čiže musela odčerpávať prebytočnú likviditu od komerčných bánk, pozícia ECB bola refinančná – ECB naopak likviditu komerčným bankám dodávala. Na porovnanie, k septembru 2008 bola sterilizačná pozícia NBS voči slovenským bankám približne 370 mld. Sk (cca 12 mld. Eur), kým refinančná pozícia ECB voči európskym bankám bola vo výške cca 470 mld. Eur. NBS teda vykonávala sterilizačné repo tendre, ktorými odčerpávala bankám likviditu, kým ECB prostredníctvom hlavných refinančných operácií naopak dodávala európskym bankám likviditu.

Rozpätie medzi úrokovou sadzbou jednoduchých sterilizačných obchodov a jednoduchých refinančných obchodov NBS bolo k 31.12.2008 po poslednej zmene vo výške 2 percentuálnych bodov. Rozpätie ECB medzi týmito dvoma sadzbami bolo k 1.1.2009 vo výške jedného percentuálneho bodu.

V oblasti povinných minimálnych rezerv sa zmeny dotkli hlavne základne na ich tvorbu, ako môžeme vidieť v tabuľke č.4. .Nakoľko sadzba PMR sa už od roku 2004 uplatňovala na našom území vo výške 2%, v tomto zmeny nenastali. Zmenilo sa však úročenie PMR, ktoré už nie je fixné na úrovni 1,5%, ale od 1.1.2009 sa rovná sadzbe hlavných refinančných operácií²³. Zmenila sa tiež perióda udržiavania PMR, pri ktorej ECB ešte v marci 2004 stanovila, že sa začne vždy v deň vyrovnania hlavných refinančných operácií, ktorý nasleduje po zasadaní Rady guvernérov ECB.

Komplexný prehľad operácií menovej politiky ECB je uvedený v prílohe č.2.

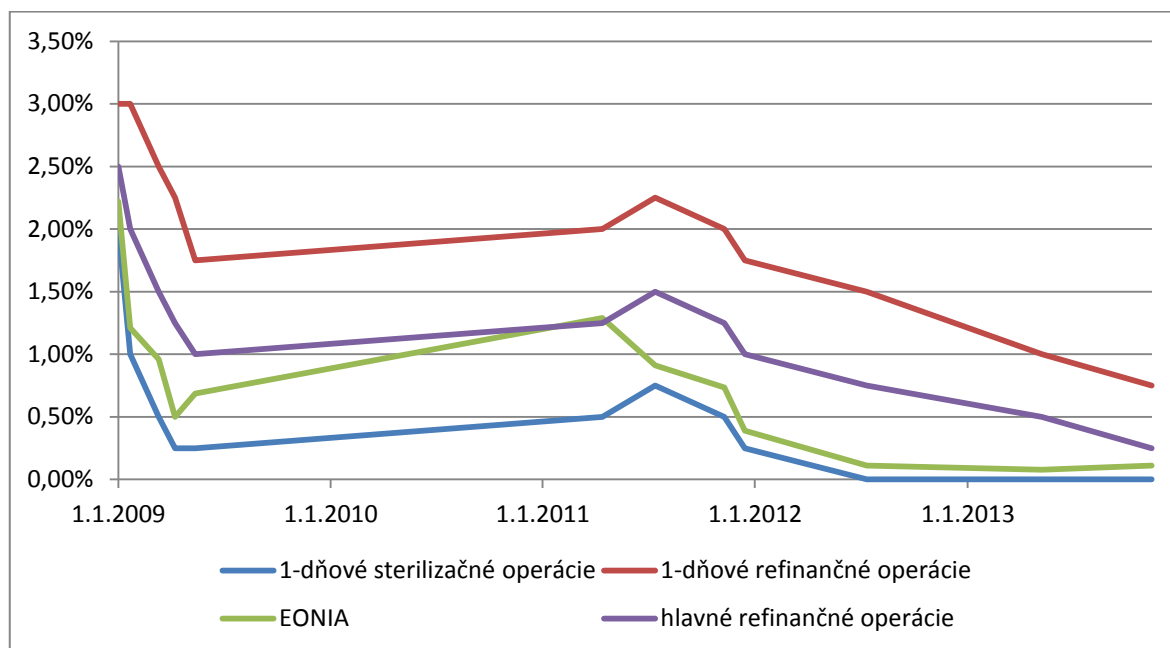
3.3.2 Národná banka Slovenska ako vykonávateľ menovej politiky Eurosystému

Od 1. januára 2009 síce NBS stratila právo rozhodovať o menovej politike samostatne, môže sa však spolupodieľať na rozhodovaní o spoločnej menovej politike Eurosystému. Guvernér NBS je totiž od tohto dátumu plnohodnotným členom Rady guvernérov ECB, ktorá rozhoduje o menovej politike pre celú eurozónu – ako každý jej člen má pri rozhodovaní jeden hlas. Takisto ďalší zamestnanci NBS sú členmi rôznych komisií a zúčastňujú sa tak na tvorbe európskej menovej politiky.

Európska centrálna banka uplatňuje v rámci operácií na voľnom trhu, automatických operácií a aj tvorby povinných minimálnych rezerv tzv. decentralizovaný prístup – vyžaduje od národných centrálnych bánk, teda aj od Národnej banky Slovenska, aby vykonávali operácie, ktoré tvoria dôležitú časť úloh eurosystému. Rozhodnutie o kľúčových úrokových sadzbách, ktoré sa pri takýchto operáciách využívajú, však ostávajú v kompetencii Rady guvernérov ECB. ECB si ako operatívny cieľ svojej menovej politiky zvolila krátkodobé úrokové sadzby – konkrétne to znamená, že riadi svoju menovú politiku tak, aby sa jednodňová medzibanková úroková sadzba EONIA pohybovala v blízkosti úrokovej sadzby pre hlavné refinančné operácie. Toto môžeme vidieť na grafe č.5.

²³ Presnejšie sa rovná priemernej hodnote hraničnej sadzby hlavných refinančných operácií Eurosystému za príslušnú periódu, avšak nakoľko od 15. októbra 2008 sú hlavné refinančné operácie vykonávané ako tendre s fixnou úrokovou sadzbou, môžeme napísať, že sadzba PMR je rovná fixnej sadzbe hlavných refinančných operácií (ktorá bola k 1.1.2009 na úrovni 2,5%).

Graf č.5: Vývoj kľúčových sadzieb ECB a sadzby EONIA od roku 2009 po súčasnosť²⁴

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov NBS a <http://www.global-rates.com/>

Referenčná úroková sadzba EONIA, ktorá sa vypočíta ako vážený aritmetický priemer úrokových sadzieb všetkých jednodňových nezabezpečených transakcií, poskytuje Európskej centrálnej banke prehľad o aktuálnej situácii na peňažnom trhu eurozóny. Môžeme vidieť, že v roku 2009 sa spočiatku sadzba EONIA pohybovala výraznejšie pod sadzbou hlavných refinančných operácií, v blízkosti spodnej hranice koridoru. Dôvodom bol prebytok likvidity, ktorý si banky nahromadili po tom, čo ECB začala uplatňovať postup plného pridelovania zdrojov.²⁵ Nárasty sadzby EONIA však boli len krátkodobé, nakoľko ECB vždy na konci periódy udržiavania povinných minimálnych rezerv vyladzovala prebytky likvidity prostredníctvom doladovacích operácií. V roku 2010 sa výška sadzby EONIA opäť priblížila sadzbe HRO. Dôvodom bolo postupné splácanie dlhodobějších refinančných operácií s nadštandardnou splatnosťou (6 mesiacov, 1 rok), čo spôsobilo postupné znižovanie prebytočnej likvidity. V roku 2011 sa však opäť začala pohybovať v blízkosti spodnej hranice koridoru, pretože ECB opätovne zaviedla

²⁴ Vývoj zmien kľúčových úrokových sadzieb ECB aj s dátumami, ku ktorým zmeny nastali, je uvedený v tabuľke v prílohe č.3.

²⁵ Do obdobia finančnej krízy ECB uplatňovala pri refinančných operáciách postup pridelovania likvidity podľa vopred kalkulovaného tzv. benchmarku pridelenia. Nakoľko ECB chcela udržiavať úrokovú sadzbu EONIA v blízkosti úrokovej sadzby hlavných refinančných operácií, vždy vopred určila objem likvidity, ktorý dodá komerčným bankám, aby sa EONIA v jej blízkosti udržala. V roku 2008 prestala využívať tento postup a začala uplatňovať postup plného pridelovania zdrojov.

dlhodobejšie refinančné operácie s nadštandardnou splatnosťou (6 mesiacov, 1 rok, 3 roky) a tak došlo k nahromadovaniu likvidity. V roku 2012 prišlo k aplikovaniu rozhodnutia o znížení sadzby PMR na 1% do praxe; ECB sa tiež rozhodla prestať realizovať vyladenie prebytku likvidity na konci periódy udržiavania PMR – tieto dve rozhodnutia spôsobili ešte výraznejší prebytok likvidity a EONIA sa tak odvtedy udržiava na rekordne nízkych hodnotách.

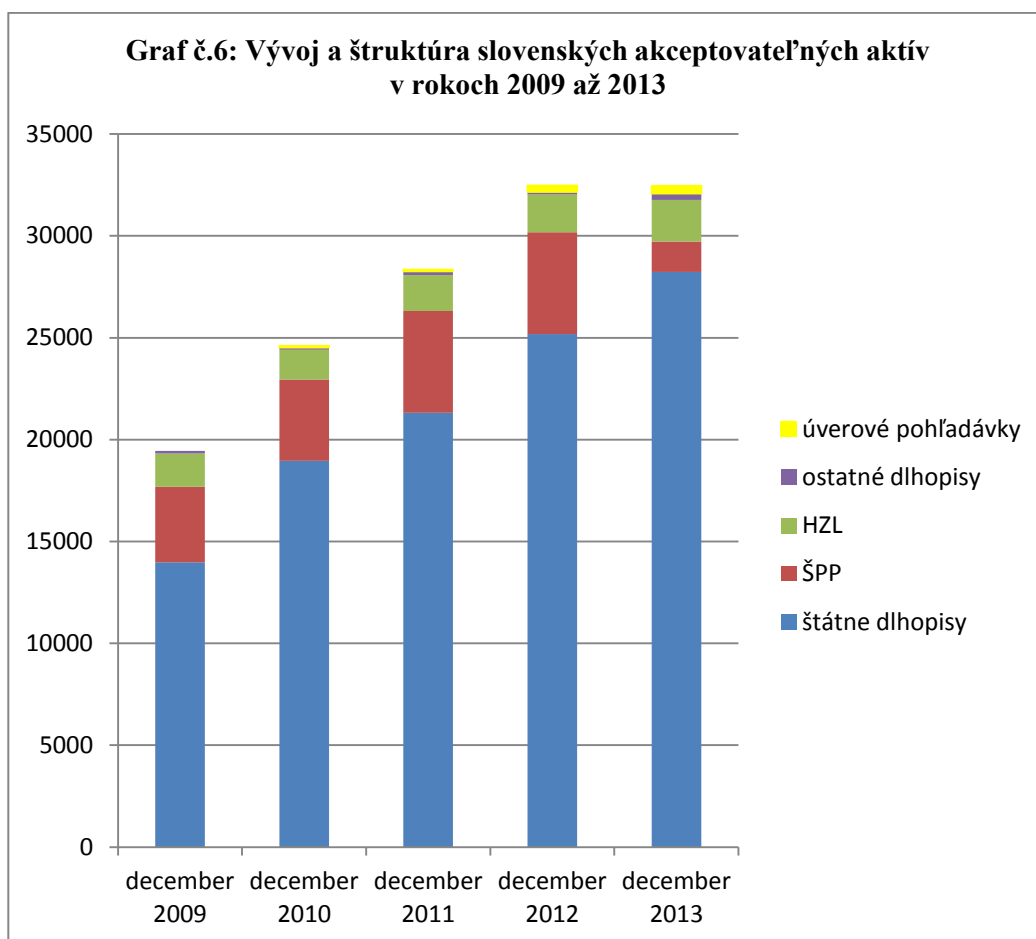
Operácie na voľnom trhu, teda hlavné refinančné operácie, dlhodobejšie refinančné operácie, dolad'ovacie operácie a štrukturálne operácie (tie sa v súčasnosti nevyužívajú) sú vykonávané decentralizovane. V našich podmienkach ich teda vykonáva NBS. Je však len vykonávateľom rozhodnutí Európskej centrálnej banky, tá totiž rozhodne o type transakcie, splatnosti a postupe. **Automatické operácie**, teda jednoduchové refinančné operácie a jednoduchové sterilizačné operácie vychádzajú z iniciatívy komerčných bánk. Tie na ne majú automatický nárok (posudzuje sa len splnenie podmienky dostatku akceptovateľných aktív pri jednoduchových refinančných operáciách; jednoduchové sterilizačné operácie nie sú limitované žiadnou podmienkou). Komerčná banka si pri nich dohodne obchod s NBS – tá komerčnej banke buď poskytne jednoduchovú pôžičku alebo prijme jednoduchový vklad bez akéhokoľvek kontaktu s ECB. Automatické operácie teda ostávajú na národnej úrovni. Pri **povinných minimálnych rezervách** sa taktiež uplatňuje decentralizovaný prístup – komerčné banky totiž ich totiž držia na účtoch v NBS. O ich sadzbe, základni, úročení a perióde udržiavania však samozrejme rozhoduje ECB.

3.3.2.1 Vývoj štruktúry slovenských akceptovateľných aktív používaných pri vykonávaní menových operácií Eurosystemu Národnou bankou Slovenska

NBS začala 1. januára 2009 vykonávať operácie Eurosystemu na národnej úrovni s akceptovateľnými úverovými inštitúciami, ktoré vykonávajú bankové činnosti v SR. Všetky úverové operácie v rámci Eurosystemu musia byť zabezpečené primeranou zábezpekou. Eurosystem teda hodnotí akceptovateľnosť jednotlivých finančných aktív. Aktíva, ktoré spĺňajú podmienky na to, aby mohli byť použité vo forme zábezpeky pri jednotlivých druhoch refinančných operácií alebo byť predmetom priamych operácií, sú súčasťou tzv. Jednotného zoznamu akceptovateľných aktív (Single List of Eligible Assets).

Pred vstupom do eurozóny boli v menových operáciách ako zábezpeka používané hlavne štátne cenné papiere a pokladničné poukážky NBS. V roku 2009 sa rozšíril priestor pre používanie rôznych iných druhov aktív – začali sa používať aj rôzne iné druhy

dlhových cenných papierov a tiež úverové pohľadávky (tie sa prvýkrát použili na zábezpeku v roku 2010, ako môžeme vidieť na grafe č.6). Vo väčšej miere sa začali využívať najmä hypotekárne záložné listy. V každom roku však dominujú štátne dlhopisy nasledované štátnymi pokladničnými poukážkami (okrem roku 2013, keď hypotekárne záložné listy predstihli štátne pokladničné poukážky). Celkovo tvorili štátne cenné papiere najväčšiu časť akceptovateľných aktív – v roku 2009 to bolo 91%, v rokoch 2010 až 2012 to bolo 93% a v roku 2013, najmä vďaka výraznejšiemu, až 70%-nému poklesu ŠPP opäť 91%.

Zdroj: vlastné spracovanie podľa výročných správ NBS

Celková hodnota slovenských akceptovateľných aktív (akceptovateľných aktív emitovaných a vedených v SR, ktoré sú súčasťou Jednotného zoznamu), bola ku koncu roku 2009 19,1 mld. Eur. Potom sa každým rokom zväčšovala, na konci roku 2010 dosiahla hodnotu 24,59 mld. Eur, na konci roku 2011 hodnotu 28,34 mld. Eur a na konci roku 2012 hodnotu 32,48 mld. Eur. V roku 2013 došlo prvýkrát k jej poklesu, avšak len miernemu, konkrétne na úroveň 32,46 mld. Eur.

Záver

Centrálne banky výkonom menovej politiky ovplyvňujú nielen ostatné banky v danej krajine či ekonomickom zoskupení, ale aj všetky ostatné ekonomické subjekty. Preto je dôležité si priblížiť úlohu centrálnej banky Slovenskej republiky – Národnej banky Slovenska, o čo sme sa usilovali v tejto práci. Jej cieľom bolo popísať úlohy NBS od vzniku v roku 1993 po súčasnosť a ilustrovať rozdiely medzi jednotlivými obdobiami jej fungovania.

V prvej časti sme si najprv charakterizovali pojmy jednostupňový a dvojstupňový bankový systém, aby sme tak poukázali na rozdiely, ktorými prešiel slovenský bankový systém po páde komunizmu v roku 1989. Ďalej sme si charakterizovali postavenie centrálnej banky v dvojstupňovom bankovom systéme so zameraním sa na nástroje menovej politiky a ich členenie z rôznych hľadísk. Na záver úvodnej kapitoly sme uviedli stručnú históriu Národnej banky Slovenska – vývoj jej organizačných štruktúr a významných udalostí, ktoré počas svojho pôsobenia Národná banka Slovenska ovplyvnila, resp. udalostí, ktoré najviac ovplyvnili jej smerovanie.

V ďalšej časti práce sme uviedli ciele, ktoré sme si stanovili pri písaní práce a tiež metódy, ktoré sme pri tvorbe práce využívali. Hlavným cieľom práce bolo charakterizovať úlohy Národnej banky Slovenska v bankovníctve. Tento cieľ sme si rozdelili na čiastkové ciele. Splnením jedného z cieľov sme si rozdelili vyše dvadsaťročnú históriu NBS na tri menšie časti: obdobie od roku 1993 po rok 1999, kedy národná banka vykonávala kvantitatívne riadenie menovej politiky; obdobie od roku 2000 po rok 2008, kedy NBS začala uplatňovať kvalitatívne riadenie menovej politiky a postupne tak harmonizovať svoje menovopolitické nástroje s nástrojmi Európskej centrálnej banky a obdobie od roku 2009 po súčasnosť, v ktorom je Národná banka Slovenska už len vykonávateľom jednotnej menovej politiky Eurosystemu.

Prvé obdobie, ktoré sme si charakterizovali, bolo teda obdobie od roku 1993 po rok 1999. Národná banka Slovenska vznikla 1. januára 1993 spolu so samostatnou Slovenskou republikou. NBS sa od začiatku snažila prispôsobiť svoje nástroje nástrojom používanými centrálnymi bankami krajín s trhovou ekonomikou. Toto sa však samozrejme nemohlo udiť zo dňa na deň, nakoľko na Slovensku bolo stále cítiť dopady centrálne riadenej ekonomiky. Bankový sektor ešte nebol pripravený na to, aby ho mohla centrálna banka

riadiť výlučne nepriamymi nástrojmi menovej politiky, a tak v prvých rokoch svojho pôsobenia využívala NBS aj priame nástroje, konkrétne úverové limity. Po troch rokoch využívania ich už však v roku 1996 po prvýkrát nevyužila, čo možno hodnotiť pozitívne. Kvantitatívne riadenie menovej politiky, čiže riadenie prostredníctvom kvantitatívnych veličín – medzicieľov, však pretrvalo až do roku 1999, keďže skôr neboli na Slovensku podmienky na prechod na kvalitatívne riadenie. Najdôležitejšou úrokovou sadzbou Národnej banky Slovenska v tomto období bola diskontná sadzba.

V roku 2000 už boli vytvorené vhodné podmienky na to, aby Národná banka Slovenska mohla prejsť na kvalitatívne riadenie menovej politiky, čiže využívanie trhových nástrojov na ovplyvňovanie medzibankového peňažného trhu a riadenie prostredníctvom vyhlasovaných úrokových sadzieb – tzv. kľúčových úrokových sadzieb Národnej banky Slovenska. Tieto sadzby tvorili: limitná úroková sadzba pre dvojtýždňové repo tendre, úroková sadzba pre jednodňové refinančné obchody a úroková sadzba pre jednodňové refinančné obchody. Tieto úrokové sadzby ovplyvňovali sadzby na medzibankovom peňažnom trhu a následne aj úrokové sadzby z poskytovaných úverov komerčnými bankami a úrokové sadzby z vkladov prijatých komerčnými bankami, čo sme ilustrovali aj graficky.

Bankový dohľad Národnej banky Slovenska sme v práci rozoberali za obdobie v rokoch 1993 až 2008. NBS vydávala pravidlá týkajúce sa kapitálovej primeranosti, úverovej angažovanosti a likvidity komerčných bánk. Priemerná kapitálová primeranosť sa až do roku 2003 postupne zlepšovala; od tohto roku sa síce začala znižovať, avšak jej celkové plnenie to neovplyvnilo - od roku 2002 už predpísaný limit 8% plnili všetky komerčné banky.

V roku 2009 prišiel zlom v podobe vstupu Slovenska do eurozóny. Národná banka Slovenska sa tak pridala k 15 bankám krajín, ktoré už prijali euro a ktoré vykonávali jednotnú menovú politiku Eurosystému. Národná banka Slovenska môže o tejto politike spolurozhodovať, keďže jej guvernér je členom najvyššieho orgánu Európskej centrálnej banky – Rady guvernérov ECB, ktorá rozhoduje o výkone menovej politiky. K jej najdôležitejším rozhodnutiam patria rozhodnutia o kľúčových úrokových sadzbách Európskej centrálnej banky, teda o sadzbe hlavných refinančných operácií, jednodňových sterilizačných operácií a jednodňových refinančných operácií. Menová politika Eurosystému sa snaží o to, aby sa jednodňová medzibanková sadzba EONIA pohybovala v blízkosti sadzby hlavných refinančných operácií. Tento fakt sme si v práci rozobrali aj

graficky. Dôležitou súčasťou tejto časti práce je aj porovnanie nástrojov menovej politiky Eurosystému s nástrojmi Národnej banky Slovenska, aby sme tak ilustrovali, akými zmenami si prešiel výkon menovej politiky na našom území po vstupe do eurozóny. Národná banka Slovenska sa od roku 2009 stala vykonávateľom jednotnej menovej politiky Eurosystému a vykonáva teda rôzne menovopolitické operácie. Pri operáciách dodávajúcich likviditu bankovému sektoru sú dôležité tzv. akceptovateľné aktíva, ktoré Národná banka Slovenska akceptuje ako zábezpeku. V našich podmienkach ich najväčšiu časť, okolo 93%, tvoria štátne cenné papiere – štátne dlhopisy a štátne pokladničné poukážky. Práve vďaka decentralizovanému prístupu Európskej centrálnej banky, kedy väčšinu operácií menovej politiky Eurosystému vykonávajú národné centrálné banky, ostáva aj po vstupe Slovenska do Európskej menovej únie postavenie Národnej banky Slovenska v bankovníctve významné.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

1. APEL, E. 2003. *Central Banking Systems Compared*. London : Routledge, 2003. 219 s. ISBN 0-415-30042-8.
2. HORVÁTOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. 318 s. ISBN 978-80-89401-03-1.
3. HORVÁTOVÁ, E. a kol. 2010. *Operácie komerčných bánk*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. 308 s. ISBN 978-80-225-2928-0.
4. KOTLEBOVÁ, J. – SOBEK, O. 2007. *Menová politika – stratégie, inštitúcie a nástroje*. Bratislava : IURA Edition, 2007. 317 s. ISBN 978-80-8078-092-0.
5. MALACKÁ, V. 2012. *Vybrané segmenty peňažného trhu*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2012. 128 s. ISBN 978-80-225-3512-0.
6. REVENDA, Z. 2011. *Centrální bankovníctví*. Praha : Management Press, 2011. 558 s. ISBN 978-80-7261-230-7.
7. SOBEK, O. – ZIMKOVÁ, E. 2011. *Menová teória a politika*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2011. 228 s. ISBN 978-80-557-0137-0.
8. TKÁČOVÁ, D. a kol. 2009. *Finančné trhy a bankovníctvo*. Žilina : GEORG, 2009. 268 s. ISBN 978-80-89401-01-7.
9. ZIMKOVÁ, E. 2009. *Bankovníctvo*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici, 2009. 283 s. ISBN 978-80-8083-801-0.

Elektronické zdroje:

10. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1994. *Výročná správa 1993*. [online]. Bratislava : Národná banka Slovenska, 1994. 132 s. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS93.pdf>.
11. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1995. *Výročná správa 1994*. [online]. Bratislava : Národná banka Slovenska, 1995. 135 s. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS94.pdf>.

12. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1996. *Výročná správa 1995*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 1996. 148 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS95.pdf>.
13. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1997. *Výročná správa 1996*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 1997. 138 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS96.pdf>.
14. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1998. *Výročná správa 1997*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 1998. 136 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS97.pdf>.
15. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 1999. *Výročná správa 1998*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 1999. 137 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS98.pdf>.
16. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2000. *Výročná správa 1999*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2000. 149 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS99.pdf>.
17. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2001. *Výročná správa 2000*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2001. 177 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS00.pdf>.
18. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2002. *Výročná správa 2001*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2002. 205 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS01.pdf>.
19. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2003. *Výročná správa 2002*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2003. 215 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS02.pdf>.
20. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2004. *Výročná správa 2003*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2004. 213 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS03.pdf>.
21. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2005. *Výročná správa 2004*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2005. 191 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS04.pdf>.
ISBN 80-8043-095-0.
22. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2006. *Výročná správa 2005*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2006. 170 s. Dostupné na internete:

- <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS05.pdf>.
ISBN 80-8043-105-1.
23. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2007. *Výročná správa 2006*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2007. 184 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS06.pdf>.
ISBN 978-80-8043-113-6.
24. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2008. *Výročná správa 2007*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2008. 163 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS07.pdf>.
ISBN 978-80-8043-125-9.
25. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2009. *Výročná správa 2008*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2009. 191 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS08.pdf>.
ISBN 978-80-8043-133-4.
26. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2010. *Výročná správa 2009*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2010. 191 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS09.pdf>.
ISBN 978-80-8043-154-9.
27. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2011. *Výročná správa 2010*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2011. 116 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS10.pdf>.
ISBN 978-80-8043-166-2.
28. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2012. *Výročná správa 2011*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2012. 103 s. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/VSNBS11.pdf>.
ISBN 978-80-8043-180-8.
29. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2013. *Výročná správa 2012*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2013. 102 s. Dostupné na internete: <
http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/protected/VSNBS12.PDF>. ISBN 978-80-8043-189-1.
30. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2014. *Výročná správa 2013*. [online].
Bratislava : Národná banka Slovenska, 2014. 92 s. Dostupné na internete: <

http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/Vyrocnasprava/protected/VSNBS13.PDF>. ISBN 978-80-8043-196-9.

31. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Dohľad nad finančným trhom*. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom>>.
32. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Menová politika ECB (od roku 2009)*. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/menova-politika-ecb-od-roku-2009>>.
33. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Menová politika NBS (do roku 2009)*. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/menova-politika-nbs-do-roku-2009>>.
34. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Stručná história Národnej banky Slovenska*. [online]. 49 s. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_20_rokov/_materialy_media/media_historia.pdf>.
35. NEUPAUEROVÁ, M. – HANASOVÁ, I. 2008. *Hodnotenie pôsobenia NBS od roku 1993 po súčasnosť*. [online]. Dostupné na internete: <<http://www3.ekf.tuke.sk/konfera2008/zbornik/files/prispevky/neupauerova.pdf>>.

Časopisecké zdroje:

36. ČÁRSKY, R. – TRAJLINKOVÁ, K. 2007. Analýza vplyvu menovej politiky na úrokové príjmy a výdavky podnikov a obyvateľstva. In *BIATEC*. ISSN 1335-0900, 2007, roč. 15, č. 3, s. 2-7.
37. TKÁČOVÁ, D. 2001. Bankový sektor Slovenskej republiky – vývoj, reštrukturalizácia a privatizácia (I. časť). In *BIATEC*. ISSN 1335-0900, 2001, roč. 9, č. 8, s. 9-11.

Internetové zdroje:

www.nbs.sk

www.ecb.europa.eu

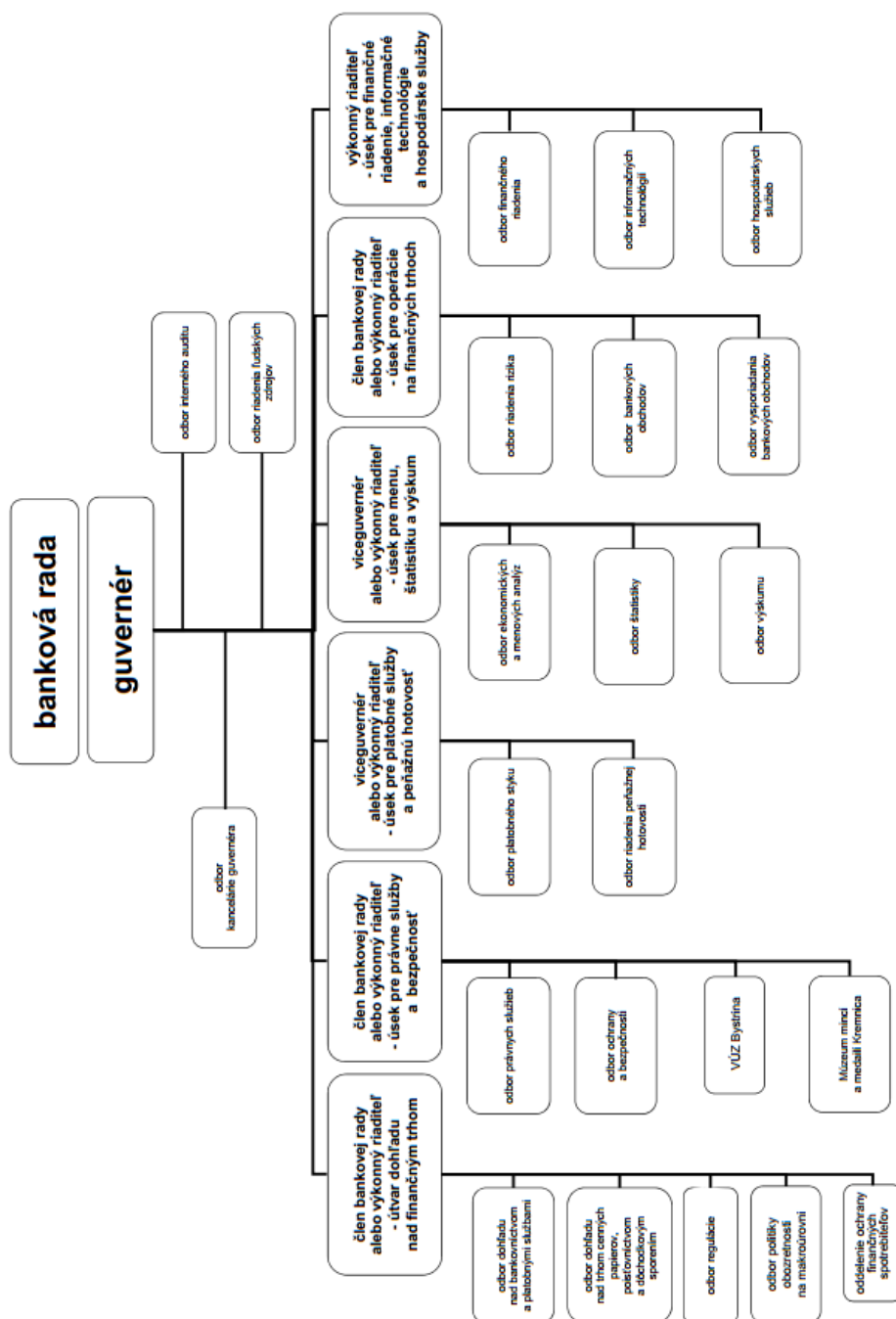
www.global-rates.com

Legislatívne zdroje:

Zákon č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov

Prílohy

Príloha č. 1: Súčasná organizačná štruktúra Národnej banky Slovenska²⁶

Zdroj: NBS

²⁶ k 20.5.2014

Príloha č. 2: Prehľad operácií menovej politiky Európskej centrálnej banky

	Typ transakcie		Splatnosť	Frekvencia	Priebeh
	Dodanie likvidity	Absorpcia likvidity			
OPERÁCIE NA VOĽNOM TRHU					
Hlavné refinančné operácie	Reverzné transakcie (repo obchody)	-	1 týždeň	týždenne	Štandardný tender
Dlhodobejšie refinančné operácie	Reverzné transakcie	-	3 mesiace ²⁷	mesačne	Štandardný tender
Dolaďovacie operácie	Reverzné transakcie	Reverzné transakcie	neštandardizovaná	nepravidelne	Rýchly tender
	Devízové swapy	Devízové swapy Priятие termínovaného vkladu	-	-	Bilaterálne transakcie
	Priamy nákup	Priamy predaj	-	nepravidelne	Bilaterálne transakcie
Štrukturálne operácie	Reverzné transakcie	Emisia dlhových certifikátov	štandardizovaná, neštandardizovaná	pravidelne, nepravidelne	Štandardný tender
	Priamy nákup	Priamy predaj	-	nepravidelne	Bilaterálne transakcie
AUTOMATICKÉ OPERÁCIE					
Jednodňové refinančné operácie	Reverzné transakcie	-	O/N	Dohoda obchodných partnerov	
Jednodňové sterilizačné operácie	-	Priятие termínovaného vkladu	O/N	Dohoda obchodných partnerov	

Zdroj: vlastné spracovanie podľa KOTLEBOVÁ, J. – SOBEK, O. 2007. *Menová politika – stratégie, inštitúcie a nástroje*. Bratislava : IURA Edition, 2007. s. 180. ISBN 978-80-8078-092-0 a údajov NBS a ECB.

²⁷ 3 mesiace je štandardná splatnosť dlhodobějších refinančných operácií. ECB v rámci uplatňovania nekonvenčnej menovej politiky využívala aj dlhodobější refinančné operácie so splatnosťou 6 mesiacov, 1 rok a 3 roky.

**Príloha č. 3: Zmeny kľúčových úrokových sadzieb Európskej centrálnej banky
od roku 2009 (vstupu Slovenska do eurozóny) po súčasnosť**

Zmena uskutočnená ku dňu	sadzba jednodňových sterilizačných operácií	sadzba hlavných refinančných operácií	sadzba jednodňových refinančných operácií
1.1.2009	2,00%	2,50%	3,00%
21.1.2009	1,00%	2,00%	3,00%
11.3.2009	0,50%	1,50%	2,50%
8.4.2009	0,25%	1,25%	2,25%
13.5.2009	0,25%	1,00%	1,75%
13.4.2011	0,50%	1,25%	2,00%
13.7.2011	0,75%	1,50%	2,25%
9.11.2011	0,50%	1,25%	2,00%
14.12.2011	0,25%	1,00%	1,75%
11.7.2012	0,00%	0,75%	1,50%
8.5.2013	0,00%	0,50%	1,00%
13.11.2013	0,00%	0,25%	0,75%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov NBS